Ulkoministeriö
Utrikesministeriet

Kehitys
Utveckling

KESÄKUU 2.2021

Boniface Mwangi – vanhan vallan haastaja

Koronarokote jakaa maailman

Miten nälkäongelma ratkaistaan?

KIVENKAIVAJIEN KYLÄ

Myanmarin Hpakantissa kaivostyöläisten henki on halpa, mutta vallan kaapannut sotilasjuntta tienaa jadekivillä omaisuuksia.

Rokotteita Ruandasta?

Suomessa on käynnistettävä uudelleen kotimainen rokotetuotanto”, sosialidemokraatit esittivät 13. huhtikuuta. Kaikki suurimmat suomalaismediat uutisoivat ehdotuksesta.

Toinen vastaavanlainen aloite jäi meillä vähemmälle huomiolle. Juuri samaisena päivänä Afrikan unioni järjesti nimittäin korkean tason kokouksen, jossa joukko Afrikan johtajia ilmoitti perustavansa viisi alueellista rokotekeskusta. 20 vuoden kuluttua maanosa aikoo tuottaa 60 prosenttia tarvitsemistaan rokotteista.

Yksi alueellisista rokotekeskuksista perustetaan Ruandaan. Sen presidentti **Paul Kagame** tunnetaan kovista otteistaan oppositiota kohtaan sekä siitä, että hän on etsinyt menestyksekkäästi yhteistyökumppaneita muualta kuin niin kutsutuista länsimaista. Kokouksen alla Kagame ilmoitti, että ilman Intian ”solidaarisuuden henkeä” Afrikka olisi tuskin saanut juuri lainkaan rokotteita.

LIISA TAKALA

Melkein joka kuudes ihminen asuu Afrikassa, mutta maanosa on saanut vain yhden prosentin koronarokotteista. Myös koronarokotepatenttien jäädytystä syksystä saakka vaatinut ja länsimaita ”rokote-apartheidista” syyttävä Etelä-Afrikan presidentti **Cyril Ramaphosa** kohdisti katseensa Intiaan sekä Brasiliaan, joilta Afrikan maat voisivat saada tietotaitoa rokotetuotantonsa kehittämisessä.

Kokouksen viesti oli selvä: rokotetoimitusten hitaus ja patenteista käydyt kiistat ovat osoittaneet Afrikan johtajille, ettei vanhoihin avunantajiin kannata luottaa seuraavassa pandemiassa. On siis katkaistava rokoteriippuvuus niihin.

MAANOSAN OMAN rokotetuotannon vahvistaminen on epäilemättä järkevää. Tällä hetkellä lähes kaikki Afrikassa käytetyt rokotteet ovat tuontitavaraa. Rokotekiistat voivat kuitenkin lyödä syviä säröjä muuhunkin kansainväliseen yhteistyöhön.

”Rokotekuilu vaarantaa ilmastotyön”, Pariisin rauhanfoorumin johtaja **Justin Vaïsse** kirjoittaa *Project Syndicate* -alustalla julkaistussa kolumnissaan. Hän pelkää, että syntyy välirikko, jonka vuoksi kehittyvät maat eivät suostu edes neuvottelemaan kansainvälisistä ilmastovelvoitteista.

Ilmastonmuutos ei tietenkään ole kehittyvien maiden etu, kaikkea muuta. Vaïsse kuitenkin epäilee, että panostukset terveyteen ja taloudelliseen kehitykseen ajavat nyt kehitysmaissa ilmastotyön ohi. Ja jos vauraat maat toimivat rokotteiden jakelussa itsekkäästi, niiden on turha vedota kansainvälisen yhteistyön tärkeyteen toisissa pöydissä. Pandemia siirsi ilmastoneuvotteluja jo vuodella eteenpäin, ja Vaïsse pelkää, että marraskuussa Skotlannin Glasgow’ssa järjestettävästä kokouksestakin tulee floppi.

TÄMÄ ON yksi skenaario siitä, miten rokotenationalismi muuttaa maailmanpolitiikkaa. Sivulta 12 alkava juttumme kertoo, mitä muita jälkiä pandemia ja sen hoito ovat kansainvälisiin suhteisiin jättäneet. Ulkopoliittisen instituutin johtaja **Mika Aaltola** toteaa, että koulukunnat, klubit ja blokit ovat vahvistuneet ja vahvistuvat edelleen. Vanhaan maailmanjärjestykseen ei Aaltolan mukaan ole paluuta.

Toukokuun alussa presidentti Kagame ilmoitti jo käyvänsä keskusteluja perustaakseen koronarokotetehtaan Ruandaan. Samaan aikaan Yhdysvallat kääntyi tukemaan Etelä-Afrikan ja Intian ehdottamaa koronarokotepatenttien väliaikaista jäädytystä. Tätä kirjoittaessa Euroopan unioni empii patenttikantaansa, mutta se ilmoitti juuri lähtevänsä tukemaan Afrikan oman rokotetuotannon kehittämistä.

Asiat liikahtelevat, toisaalla nopeammin, toisaalla hitaammin. Kenties seuraavat rokotteemme valmistetaan Suomessa, tai sitten Ruandassa.

Tämän numeron juttuja myös ruotsin kielellä Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

KUUTTI KOSKI
päätoimittaja

JAAKKO JULKUNEN/HS/LEHTIKUVA

Oppi on köyhänkin lapsen oikeus

Suomalaislapset ovat käyneet maksutonta peruskoulua 1970-luvulta lähtien. Muualla maailmassa huoltajat joutuvat usein edelleen kustantamaan vähintäänkin koulupuvut ja -tarvikkeet. Kuvassa lapset harjoittelevat kaunokirjoitusta pienkoulussa Pohjois-Karjalassa syksyllä 1977.

LUE JUTTU SIVULTA 18.

Kehitys – Utveckling

Tilaukset ja osoitteenmuutokset
Verkossa kehityslehti.fi/tilaa-lehti/
Sähköpostitse kehitys.um@grano.fi
Puhelimitse tiistaisin ja torstaisin
klo 9–11/Grano Oy, 044 766 3126

Julkaisija Ulkoministeriö Viestintäosasto Kestävän kehityksen ja kaupan viestinnän yksikkö, PL 176, 00023 Valtioneuvosto
Toimitusneuvosto AD Teemu Heinilehto, apulaisosastopäällikkö Helena Airaksinen, toimittaja Janne Hopsu, asiantuntija Lyydia Kilpi, professori Anja Nygren, viestintäjohtaja Elina Ravantti (pj.), professori Jukka Pirttilä, osastopäällikkö Satu Santala, toimittaja Sami Sillanpää, toimittaja Maria Tolsa
Päätoimittaja Kuutti Koski, 0295 350 206, kuutti.koski@formin.fi
Toimitussihteeri Tiina Kirkas, tiina.kirkas@gmail.com **Ulkoasu** Laura Ylikahri
Painatus Grano Oy **ISSN** 0787-041
Kannen kuva M.O.
Lehden sisältöä lainattaessa on lähde mainittava.
Artikkelit edustavat kirjoittajiensa kantaa.
Neljä kertaa vuodessa ilmestyvä Kehitys-Utveckling on tilaajille maksuton.
Kehitys-Utveckling 3.2021 ilmestyy syyskuussa.

06
Maailman makasiini
Pandemia on vähentänyt lasten kouluruokailua.

10
Miten niin?
Miksi radikaali-islamistit kapinoivat Mosambikissa? Christian Jokinen vastaa.

11
Konfliktit
Terveydenhuollon työntekijöitä tapetaan ja kidnapataan konflikteissa.

12
Koronarokote jakaa maailman
Kiina, Intia ja Venäjä jakavat rokotteita lähipiireilleen, joilta ne odottavat vastineeksi lojaaliutta. Mikä on Euroopan ja Yhdysvaltain vastaus geopoliittiseen haasteeseen?

M.O.

SAMULI SIIRALA

18
Palaavatko lapset koulunpenkille?
Pandemian sulkutoimet uhkaavat mitätöidä kehitysyhteistyön tulokset.

23
Kolumni
Anni Huhtala
Luontokatoa torjutaan muuttamalla ihmisten ruokailutottumuksia.

24
Essee
Ville Lähde
Nälkä lisääntyy maailmassa ilman pandemiaakin.

28
Puheenvuoro
Loice Achieng Ombajo
Antibioottien käyttöä on hillittävä, jotta ne eivät muuntuisi bakteereille nykyistä vastustuskykyisemmiksi.

30

Ajankuva

Hpakantin jadekaivos Pohjois-Myanmarissa houkuttaa nuoria miehiä etsimään onneaan. Työnteko on raskasta ja vaarallista: massiivisen louhinnan jäljiltä maanvyöryt ovat yleisiä ja usein tappavia. Myös tienestit jäävät pieniksi, sillä suurimman hyödyn jadebisneksestä korjaavat kiinalaiset salakuljettajat ja Myanmarin sotilasjuntta.

FREDRIK LERNERYD

40
Henkilö
Boniface Mwangi haluaa elää Keniassa, jossa köyhilläkin on ihmisarvo.

44
Suomi tekee
Keski-Amerikassa toimittajat järjestäytyvät ja verkottuvat.

46
Vapaalla
Afrikkalaiset rap-artistit opettelevat puolustamaan tekijänoikeuksiaan globaalissa musiikkibisneksessä.

48
Esittelyssä
Sonia Faleiron dokumenttiromaani kahden teinitytön kuolemasta syväluotaa intialaista yhteiskuntaa.

50
Tuliaiset
Merit Hietanen huomasi, kuinka vaativaa on tehdä etänä avustustyötä Myanmariin.

51
Sarjakuva
Assad Bina Khahi
Rauhankyyhky on lajina erittäin uhanalainen.

Pandemia vei ruoan koululaisten suusta

Vuoden 2020 alussa kouluruokaa sai useampi lapsi kuin koskaan, mutta koulujen sulkeminen käänsi kehityksen suunnan.

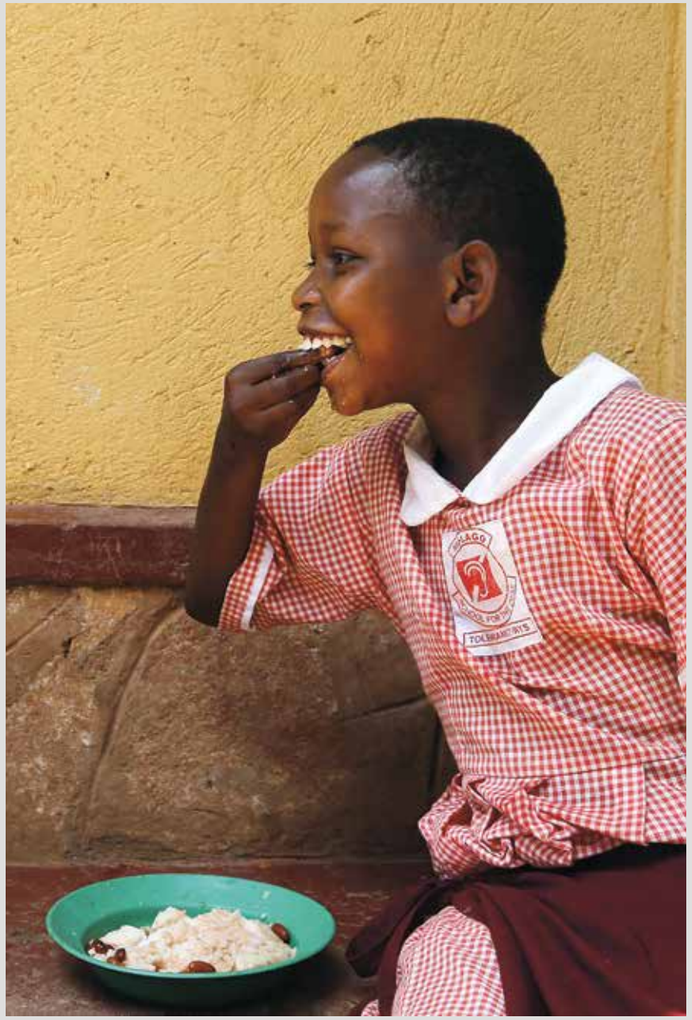

PHILIPPE LISSAC/UNIVERSAL IMAGES GROUP/LEHTIKUVA

Afrikassa kouluruokana tarjotaan useimmiten puuroa tai velliä. Kuva Ugandasta.

KORONAVIRUSPANDEMIA on sulkenut kouluja 199 maassa ja jättänyt 370 miljoonaa lasta vaille kouluruokailua, arvioi Maailman ruokaohjelma WFP helmikuussa 2021 ilmestyneessä raportissaan. Monissa perheissä kouluruoka on ollut lapsille päivän ainoa ateria, joten koulujen sulut pahentavat nälkäongelmaa.

Ennen koronaviruspandemiaa kehityksen suunta oli toinen. Vuosina 2013–2020 kouluruokaa saavien lasten osuus lähes tuplaantui köyhissä maissa. Joka viides matalan tulotason maassa asuva lapsi ja joka toinen maailman lapsi sai kouluruokaa ennen pandemiaa ja koulusulkuja. Kouluruokailu rahoitettiin 90 prosenttisesti kansallisista budjeteista.

Ruoka kannustaa koulunpenkille

Kouluruokailun takaaminen on keskeinen osa nälkäongelman ratkaisua. Kun pandemia hellittää, tulee huolehtia, että lapset palaavat turvallisesti kouluihin ja kouluruokailuun, WFP painottaa. Maksuton kouluruokailu on yksi syy ylipäänsä laittaa kaikki lapset kouluun, minkä vuoksi se on lisännyt tyttöjen koulunkäyntiä.

Edistääkseen kouluruokailun tunnettuutta, WFP nimitti maaliskuussa Suomen kehitysyhteistyö- ja ulkomaankauppaministerin **Ville Skinnarin** kouluruokalähettilääksi.

”Maksuton kouluruokailu on ollut tärkeä osa Suomen menestystarinaa. Tämä on asia, jossa meillä on annettavaa muille maille ja siksi meidän on syytä jakaa kokemuksiamme ja ratkaisujamme”, Skinnari sanoo.

Skinnarin tehtävä liittyy syyskuussa New Yorkissa pidettävään YK:n ruokajärjestelmähuippukokoukseen. Hän kokoaa yhdessä WFP:n kanssa koalitiota, joka pyrkii tuomaan kouluruokailun yhdeksi huippukokouksen pääteemoista ja lisäämään sen rahoitusta. Huippukokouksen valmistelukokous järjestetään Roomassa heinäkuussa.

Etiopiassa koronarokotukset alkoivat alkoivat maaliskuussa 2021. Tavoite on, että ensi vuoden maaliskuussa viidennes maan runsaasta 110 miljoonasta asukkaasta on saanut pistoksensa.

MICHAEL TEWELDE/IMAGOIMAGESSTOCK/LEHTIKUVA

Afrikka haluaa eroon rokoteriippuvuudesta

AFRIKAN UNIONI käynnistää mantereen omaa rokotetuotantoa. Se sopi huhtikuussa aloitteesta, jossa perustetaan viisi alueellista rokotekeskusta eri puolille Afrikkaa. Tavoitteena on, että 60 prosenttia mantereen tarvitsemista rokotteista valmistettaisiin paikallisesti vuonna 2040.

Omien rokotteiden tärkeys on korostunut koronapandemian aikana. Tuontirokotteista riippuvaiset Afrikan maat ovat tähän mennessä saaneet rokotettua alle 2 prosenttia väestöstään. Nykyisellä vauhdilla Afrikka saavuttaa 60 prosentin rokotekattavuuden vasta kolmen vuoden päästä.

99 %

African Vaccine Manufacturing Iniativen mukaan lähes kaikki Afrikassa käytetyt rokotteet on tuotu muualta. Toistaiseksi rokotteita tuotetaan mantereella vain muutamassa maassa: Algeriassa, Egyptissä, Etelä-Afrikassa, Senegalissa ja Tunisiassa.

> Järjestelmä on romahtanut, he hokevat. Virus on murtanut Intian terveydenhuoltojärjestelmän. Mutta ei järjestelmä ole romahtanut. Järjestelmää oli hädin tuskin olemassakaan.”
>
> **– INTIALAINEN KIRJAILIJA ARUNDHATI ROY**

KEHITYSYHTEISTYÖN MÄÄRÄ KASVOI

TEOLLISUUSMAAT KÄYTTIVÄT lähes ennätyksellisen määrän kehitysyhteistyövaroja vuonna 2020. Alustavien arvioiden mukaan maksatukset nousivat 10 miljardilla Yhdysvaltain dollarilla edellisvuodesta, ja kokonaissumma oli 161,2 miljardia dollaria. Bruttokansantulo-osuutena mitattuna apuun käytetyt varat kasvoivat 0,29 prosentista 0,32 prosenttiin.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n puheenjohtajan **Ángel Gurrían** mukaan nousua selitti ennen kaikkea koronapandemian aiheuttama lisätarve. Devex-uutispalvelun mukaan joidenkin maiden maksatuksia suurensivat myös kehitysavuksi luokiteltavat lainat.

Eniten varoja suhteessa bruttokansantuloon käytti Ruotsi, jonka maksatukset nousivat 0,96 prosentista 1,14 prosenttiin. Toisena oli Norja 1,11 prosentin osuudellaan ja kolmantena Luxemburg 1,02 prosentilla. Suomessa osuus kohosi 0,42 prosentista 0,47 prosenttiin.

Lait jarruttavat naisten taloudellista toimintaa

TUOREESSA Maailmanpankin raportissa todetaan, että monet lait jarruttavat yhä naisten taloudellista toimeliaisuutta. Lainsäädännöllä voidaan esimerkiksi rajoittaa naisten liikkumista julkisilla paikoilla, mahdollisuutta allekirjoittaa sopimuksia tai oikeutta vastaanottaa perintöä. Raportin mukaan maailman naisilla on keskimäärin vain kolme neljäsosaa miesten oikeuksista.

Tasa-arvo kuitenkin lisääntyy. Pelkästään viime vuonna 27 maata teki edistyksellisiä muutoksia lainsäädäntöönsä. Vuosina 1970–2021 naisten osallistumista työelämään kuvaava indikaattori on kohonnut 18 pisteestä 80 pisteeseen ja palkkaindikaattori 36:stä 68:aan.

CHAD EHLERS/LEHTIKUVA

Naiset ansaitsevat elantonsa usein käsityöläisinä. Kuva Ghandrukin kylästä Nepalista.

BITCOIN SUURESSA SUOSIOSSA NIGERIASSA

VIIME VUONNA Nigeriassa vaihdettiin yli 400 miljoonan Yhdysvaltain dollarin arvosta virtuaalivaluutta bitcoinia. Enemmän vaihtokauppaa tehtiin ainoastaan Yhdysvalloissa ja Venäjällä, arvioi tilastopalvelu Statista.

Koronapandemia on vähentänyt Nigerian öljytuloja, mikä on saanut etenkin nuoret vaihtamaan arvoaan menettävää kansallista valuuttaa bitcoiniin.

YK SUOSITTAA GLOBAALIA VEROREMONTTIA

KANSAINVÄLISTÄ verotusta tutkivan YK:n korkean tason paneelin loppuraportissa suositellaan, että kansainvälisessä verotuksessa siirryttäisiin automaattiseen verotietojen vaihtoon, yritysten omistussuhteiden julkistamiseen ja monikansallisten yritysten maakohtaiseen veroraportointiin.

Valtiot menettävät vuosittain arviolta 427 miljardia Yhdysvaltain dollaria veronkierron ja verovälttelyn seurauksena.

Metsäkato kiihtyi viime vuonna

YHDYSVALTALAINEN Marylandin yliopisto ja Global Forest Watch arvioivat, että trooppisilla alueilla menetettiin peräti 42 000 neliökilometriä metsää viime vuoden aikana.

Suurimmat kadot tapahtuivat Brasilian Amazonilla, Kongon demokraattisessa tasavallassa ja Kaakkois-Aasiassa. Metsät ovat tärkeitä hiilinieluja, ja menetys vastaa yli 575 miljoonan auton vuosittaisia hiilidioksidipäästöjä.

CARL DE SOUZA/AFP/LEHTIKUVA

Myanmarin journalistit julkaisevat vain piiloistaan

Sotilasjuntta on sulkenut toimitukset, rajoittanut verkkoyhteyksiä ja kieltänyt satelliittiantennit.

HELMIKUUN ALUSSA vallan kaapannut armeija on vienyt toimiluvat kaikilta Myanmarin riippumattomilta medioilta. Toimituksia ratsataan. Huhtikuun loppuun mennessä 70 journalistia on pidätetty. Luku kasvaa, sillä ammattikunta on sotilasjuntan silmissä vaarallisempi kuin tavalliset mielenosoittajat.

Internet toimii vain osan aikaa päivästä, mobiiliverkko ei lainkaan. Armeija on myös kieltänyt satelliittiantennit ja takavarikoi niitä mielivaltaisesti. Silti esimerkiksi *Myanmar Now'n, Irrawaddyn* ja muidenkin sanomalehtien verkkosivuilla julkaistaan päivittäin uutisia. Myös DVB-tuotantoyhtiö (The Democratic Voice of Burma) raportoi mielenosoituksista.

Huhtikuun lopussa sotilaat kuitenkin tunkeutuivat DVB:n kameramiehen sekä *Thanlyin Post* -paikallislehden päätoimittajan koteihin. Heidät ja heidän sukulaisensa pidätettiin, tietokoneet ja puhelimet takavarikoitiin.

Toimittajien syytteet perustuvat yleensä rikoslain 505. pykälään, joka kieltää armeijan toiminnan haittaamisen. Tietoliikennelain 66. pykälä taas kieltää herjaamisen ja kunnianloukkauksen, ja sen nojalla on lähetetty vankilaan muiden muassa runoilijoita ja teatterintekijöitä. Pykälien perusteella pidätettiin toimittajia ja taiteilijoita myös Myanmarin lyhytkestoisen demokratian aikana.

KAUNG HTET

Journalistien lisäksi useat ammattiryhmät ovat järjestäytyneet vastustamaan sotilasjunttaa. Kuvassa lääkärien mielenosoitus Myanmarin suurimmassa kaupungissa Yangonissa helmikuussa.

”Toimittajat julkaisevat piiloistaan, kuten minäkin”, viestittää 39-vuotias vapaa toimittaja **Htet Khung Lin** Myanmarista. Hän toimii An Independent Journalist Force -ryhmässä, joka pyrkii auttamaan pidätettyjä kollegoja.

VALLANKAAPPAUKSEN jälkeen toimittajat pyrkivät käyttämään julkaisualustana mitä tahansa pintaa, jolle voitiin heijastaa kuvia tai tekstejä projektorilla. Helmikuun lopussa dokumentaristit perustivat 100 Projectors Fighters -ryhmän, joka heijasti öisin videoitaan kaupunkien seinille.

Lauantaina 27. maaliskuuta armeija vietti vuosittaista juhlapäiväänsä, ja iltaan mennessä sotilaiden luoteihin oli kuollut yli sata ihmistä. 100 Projectors Fightersin jäseniä pidätettiin. Ryhmä painui maan alle, ja projektorit hiljenivät ainakin vähäksi aikaa.

SINI SAARITSA

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

Radikaali islamismi siirtyy Afrikkaan

Terroristijärjestö Isis on löytänyt Afrikasta uutta jalansijaa. Vuodesta 2017 lähtien islamistikapinalliset ovat herättäneet pelkoa myös Mosambikissa. Mantereesta uhkaa tulla terrorismikasvattamo, sanoo kansainväliseen terrorismiin perehtynyt Christian Jokinen.

Maaliskuussa 2021 islamistikapinallisten hyökkäykset laajenivat Palman kaupunkiin Cabo Delgadon maakunnassa Pohjois-Mosambikissa. Ihmisoikeusjärjestöjen mukaan kymmeniä ihmisiä surmattiin, joukossa myös lapsia. Cabo Delgadosta on paennut kaiken kaikkiaan satoja tuhansia ihmisiä.

Palma sijaitsee lähellä valtavia maakaasuhankkeita, joita Mosambikin hallitus on käynnistänyt ulkomaisten yritysten kanssa. Kapinallisten toiminta vaarantaa hankkeiden tulevaisuuden ja samalla kymmenien miljardien dollarien tulot, joilla Mosambik pitäisi nostaa pois köyhyydestä.

Christian Jokinen, kumpaa termiä näistä kapinallisista pitäisi käyttää: radikaali-islamistit vai jihadistit?

”Termien taustoja on avattava hieman. Islamismi on poliittinen suuntaus, kuten vaikkapa sosialismi tai konservatismi. Islamistit haluavat, että yhteiskuntaa ohjattaisiin uskonnollisten šaria-lakien mukaisesti. Radikaali-islamistit ovat vieneet suuntauksen pidemmälle kuin muut.

Radikaali-islamistit kutsuvat itseään jihadisteiksi. Termi muistuttaa pyhän sodan tärkeydestä, ja se kuvaa aika hyvin heidän ajatusmaailmaansa.

Itse olisin varovainen jihadisti-sanan käytössä. Sen myötä puhuja saattaa epäsuorasti antaa hyväksynnän ajatuksille, joissa pyhä sota nähdään jokaisen muslimin velvollisuutena.”

Islamistit ovat levittäytymässä Pohjois-Mosambikiin. Miksi näin on käynyt maassa, jossa islaminusko ei juurikaan näy katukuvassa?

”Pohjois-Mosambik on osa muslimivaltaista Itä-Afrikan Swahilirannikkoa, joka ulottuu Mosambikista Tansanian läpi Keniaan saakka. Pohjois-Mosambikissa eri moskeijat ovat viime vuosina kamppailleet alueen ’islamilaisesta sielusta’. Radikaali-islamistit ovat hakeneet itselleen valta-asemaa, ja siksi konfliktien siviiliuhrit ovat olleet pääosin muslimeita.

Monet, etenkin nuoret, ovat liittyneet kapinallisiin. Syyt vaihtelevat, ja ne liittyvät yleensä paikallisiin kysymyksiin. Pohjois-Mosambikissa muslimiyhteisöt ovat kokeneet osattomuutta suhteessa pääkaupunkiin ja valtakeskukseen. Sama keskusvallan ja periferian välinen vastakkainasettelu näkyy Tansaniassa ja Keniassa.

Vaikka syyt radikaalin islamismin leviämiseen ovat paikallisia, pahimmillaan ne voivat yhdistyä alueellisiksi, valtionrajat ylittäviksi suurpaloiksi.”

Miksi Mosambikin armeija ei nujerra islamistikapinallisia?

”Vastakumouksellinen taistelu vaatii paljon resursseja. Mosambik on kehitysmaa, eikä sillä esimerkiksi ole tarvittavaa määrää omia helikoptereita. Jarruttava vaikutuksensa on myös maan koolla. Pääkaupungista Maputosta pitää ajaa peräti 2 500 kilometriä päästäkseen pohjoisen Cabo Delgadoon.

On hyvä ylipäänsä kysyä, onko sotilaallinen terrorismintorjunta ainoa ratkaisu. Pysyvämpi alueen rauhoittuminen vaatisi todennäköisesti myös ’pehmeämpää’ lähestymistapaa, kuten panostusta koulutukseen, työllisyyteen ja elinolojen kohentamiseen.”

Miltä Afrikan tulevaisuus näyttää terrorismiasiantuntijan silmin?

”Viime vuosina väkivaltaista radikaalia islamismia on saatu kuriin Lähi-idässä, mutta se näyttää löytäneen uutta virtaa Afrikasta. Radikaali-islamismiin kytkeytyvät konfliktit synkistävät nyt Afrikan näkymiä. Vaarana on, että joistain mantereen alueista tulee kasvattamoja uhalle, joka tulee näkymään myös Euroopassa ja Suomessa.

Afrikan maita ei voi jättää yksin tämän ongelman kanssa.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

CHRISTIAN JOKINEN, 40

Työ Suomen Kriisinhallintakeskuksen lähettämä erityisasiantuntija Euroopan unionin ulkosuhdehallinnon Maputon delegaatiossa Mosambikissa
Ura Ollut Suomen Kriisinhallintakeskuksen lähettämänä erityisasiantuntijana Afganistanissa, Brysselissä ja huhtikuun alusta Mosambikissa. Nyt vastuualueena on eteläisen Afrikan turvallisuuskysymykset
Koulutus Valtiotieteiden tohtori Turun yliopiston poliittisen historian laitokselta vuonna 2015

TÄHTÄIMESSÄ TERVEYDENHUOLLON TYÖNTEKIJÄT

Runsaan viiden viime vuoden aikana konflikteissa on loukkaantunut 1 578 terveydenhuollon työntekijää. Tapettuja on 709 ja kidnapattuja 410. Lisäksi iskuissa on tuhoutunut 986 sairaalaa tai klinikkaa. Laajimmin terveydenhuoltoa vastaan on hyökätty Syyriassa, Palestiinassa, Kongon demokraattisessa tasavallassa ja Afganistanissa.

TERVEYDENHUOLTOON KOHDISTUNEET ISKUT KONFLIKTEISSA 1.1.2016–8.4.2021

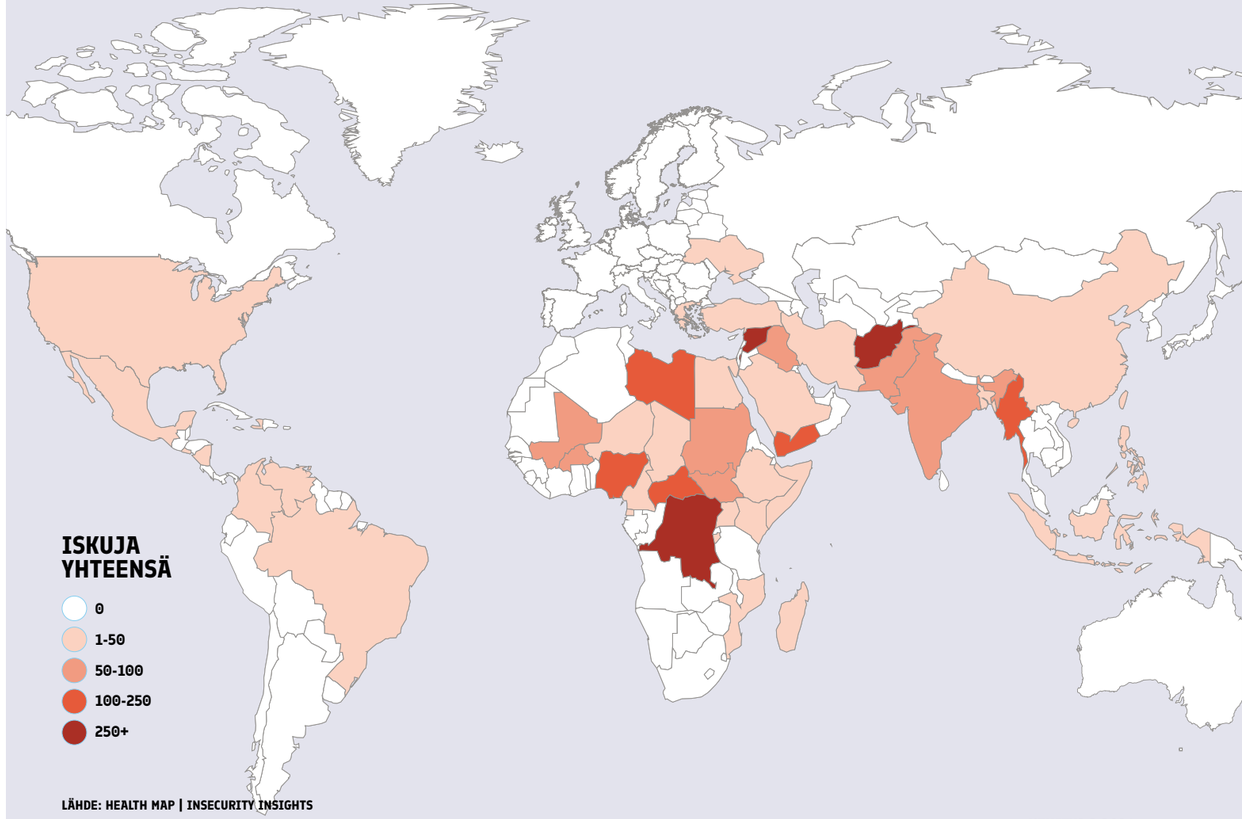

LÄHDE: HEALTH MAP | INSECURITY INSIGHTS

TEKSTI PÄIVI ÄNGESLEVÄ | **KUVITUS** SAMULI SIIRALA

KORONA-ROKOTE JAKAA MAAILMAN

Kiina, Intia ja Venäjä ovat jakaneet rokotteita lähipiireilleen. Kehittyvät maat ottavat koronavirusrokotteet kiitollisina vastaan, vaikka hintana olisi lojaalisuus.

Mikä yhdistää Kambodžaa, Pakistania, Nepalia ja Laosia? No tietysti Aasia. On paljon muutakin, kuten se, että Kiina on lahjoittanut niille satojatuhansia koronavirusrokotteita.

Entä Sri Lankaa, Afganistania, Bhutania ja Malediiveja? Intian lahjoittamat rokotteet.

Koronapandemia jatkuu toista vuotta, ja se vain kärjistää eriarvoisuutta maailmassa.

Otetaan ensin perinteinen jakolinja, rikkaat ja köyhät. Maailman terveysjärjestön WHO:n mukaan rikkaat valtiot olivat saaneet huhtikuun alussa 87 ja köyhimmät maat vain

0,2 prosenttia koronavirusrokotteista. Toukokuun puolivälissä joka kolmas pohjoisamerikkalainen ja joka neljäs eurooppalainen oli rokotettu vähintään kerran. Aasialaisista joka 20:s, afrikkalaisista vain joka 73:s.

Ja heistäkin osa lahjarokottein.

Maksuttomat rokotteet kytkeytyvät toiseen jakolinjaan, jossa taistellaan maailman herruudesta.

Kiina, Intia ja Venäjä ovat antaneet koronavirusrokotteitaan lähipiireilleen ja valtioille, joissa ne haluavat laajentaa vaikutusvaltaansa. Esimerkiksi edellä mainituista rokotteiden lahjoituksista näkyy se, että Intia ja Kiina kilpailevat vaikutusvallasta Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa.

Mutta ilmaista lounasta – tai lahjaa – ei ole, kuten sanotaan.

Lahja sisältää aina viestin. Sillä voi kalastella suosiota tai pyrkiä hallitsemaan tai alistamaan toista, ja se edellyttää usein vastavuoroisuutta. Kehittyvät maat ovat ottaneet ilmaiset rokotteet kiitollisina vastaan, vaikka hintana olisi jonkinasteinen lojaalisuus tai liittolaisuus.

Mitä muuta ne voisivat tehdä? Eihän apua ole edes Covaxista.

Ihanne murentui

Huhtikuussa 2020 syntyi Covax, WHO:n luotsaama yhteenliittymä, jonka tavoitteena on varmistaa, että myös kehittyvät maat saavat osansa koronavirusrokotteista.

”Ajatuksena oli, että koko ihmiskunta taistelee yhtenä rintamana tautia vastaan”, **Päivi Sillanaukee** kertoo. Hän on terveyden ja hyvinvoinnin teemasuurlähettiläs ulkoministeriössä, WHO:n hallintoneuvoston jäsen ja taustaltaan lääketieteen tohtori.

Vuonna 2021 Covax-ohjelman kautta on tarkoitus jakaa kaksi miljardia rokoteannosta, joista 1,3 miljardia on varattu kehittyville maille. Laumasuoja koronavirustautia vastaan on saavutettu, kun maailman väestöstä on rokotettu karkeasti 70 prosenttia. Kansainvälinen rokotejärjestö Cepi vastaa Covaxissa rokotteiden kehittämisestä ja rahoituksesta, rokoteallianssi Gavi niiden hankinnasta.

> ”Ajatuksena oli, että koko ihmiskunta taistelee yhtenä rintamana tautia vastaan.”
>
> – Päivi Sillanaukee

Covaxiin kuuluu reilut 190 valtiota, Euroopan unionin kautta myös Suomi.

”Kun Covaxin mekanismi oli valmis, ideaali murtui”, Sillanaukee kertoo.

Viime vuonna EU ja vauraat valtiot, kuten Israel, Britannia ja Yhdysvallat, alkoivat neuvotella rokotteista suoraan lääkeyhtiöiden kanssa. Ne hamstrasivat eri valmistajien kehitteillä olevia rokotteita nelin- tai viisinkertaisesti tarpeisiinsa nähden.

Rokotteista valtaosa oli jo varattu, kun Covax sai rahoitustaan kuntoon.

”Rahoituksen lisäksi oli varmistettava, että kehittyvissä maissa on tarpeeksi terveydenhuollon henkilöstöä ja rokotteiden kuljetus ja säilytys kunnossa”, Sillanaukee selittää.

Ensimmäiset rokotteet Covaxin kautta jaettiin Ghanaan 24. helmikuuta 2021.

Maaliskuun loppuun mennessä Covaxin kautta piti olla jaettuna 100 miljoonaa rokoteannosta, mutta määrä jäi 38 miljoonaan. Jaettavaa ei yksinkertaisesti ollut. Suurin rokotetuottaja Intia oli kieltänyt väliaikaisesti valmistamansa Astra Zenecan rokotteen viemisen maasta, sillä pandemian toinen aalto oli iskenyt maahan rajusti ja rokotteet tarvittiin kipeästi omalle kansalle.

Covax tarvitsee myös lisää rahoitusta jäsenvaltioiltaan.

”Yli kolme miljardia euroa”, Sillanaukee tarkentaa.

Huhtikuussa 2021 äänenpainot jyrkentyivät. WHO oli aiemmin syyttänyt rikkaita valtioita rokotteiden hamstrauksesta, ja nyt syytelistalle nousivat myös Covaxin sivuuttaminen ja rokotteiden jakaminen kahdenvälisille kumppaneille poliittisista tai kaupallisista syistä.

Paine kasvaa

Huhtikuussa 2021 oli jo selvää, että Covax-ohjelma jää jälkeen tavoitteistaan, joten globaalin koronaviruspandemian kukistamiseksi oli pohdittava muitakin keinoja.

Osa kehittyvistä valtioista voi hankkia rokotteensa omakustannushinnalla, Ulkopoliittisen instituutin johtaja **Mika Aaltola** toteaa. Edullisin on Astra Zenecan ja Oxfordin yliopiston Vaxzevria-rokote, jota on myyty karkeasti kolmella eurolla annos, mikä on kolmannes Pfizerin ja Biontechin sekä Modernan rokotteen hinnasta.

”Kiinnostus Astra Zenecaan voi tosin hiipua veritulppariskin vuoksi.”

Kiina ja Venäjä ovat myyneet koronavirusrokotteitaan valtioille ja yksityisille yrityksille, Kiina usein velaksi. Kiinalaisten rokotteiden tehokkuus on herättänyt epäilyksiä, samoin Venäjän Sputnik V -rokotteen tutkimukset. Uutistoimisto Bloombergin mukaan Kenia kielsi yksityisiä yrityksiä myymästä Sputnikia, jonka hinta oli noussut lähes 60 euroon annokselta.

Myös Afrikan unioni on neuvotellut rokotteista, tosin jälkijunassa.

Omaa rokotetuotantoa kehittyvillä mailla ei ole Intiaa lukuun ottamatta, Mika Aaltola sanoo. Isot

ja nousevat valtiot Brasilia ja Etelä-Afrikka siihen pystyisivät.

Toistaiseksi rokotteita tuottavat vain monikansalliset lääkeyhtiöt, jotka omistavat tuotteidensa yksinoikeudet. Niistä luopuminen pandemian ajaksi vapauttaisi tuotannon ja laskisi rokotteiden hintoja, jolloin myös kehittyvät maat pääsisivät osallisiksi rokotteista.

Intia ja Etelä-Afrikka ehdottivat jo viime lokakuussa Maailman kauppajärjestölle WTO:lle patenttien avaamista. EU, Yhdysvallat ja Britannia vastustivat.

”Paine patenttien avaamiseen kasvaa”, Aaltola toteaa.

”Vastustajat perustelevat kantaansa sillä, että tuotekehittelyssä on paljon yksityistä rahaa, ja sijoittajat haluavat voittonsa. Ne jatkavat, että jos aineettomista oikeuksista luovutaan, niin kuka enää viitsii sijoittaa tuotekehittelyyn, kun seuraava pandemia on ovella?”

Pehmeää diplomatiaa

Geopoliittinen tilanne maailmassa on koventunut, ja yhtenä syynä siihen on rokotediplomatia eli niin kutsuttu pehmeä diplomatia, Mika Aaltola sanoo.

”Rokote on uusi ase, tehokasta diplomatiaa.”

Aaltola ottaa esimerkiksi Kiinan. Ilmaiset tai edulliset rokotteet kielivät vastaanottajille siitä, että Kiina kantaa heistä huolta ja pystyy tuottamaan terveyttä myös muille kansoille.

Vastalahjaksi Kiina odottaa myötämielisyyttä esimerkiksi Uusi silkkitie - ja Vyö ja tie -hankkeisiinsa. Kiina haluaa rakentaa uusia liikenneyhteyksiä, jotta voi lisätä kaupankäyntiään ja sitä kautta taloudellista ja poliittista vaikutusvaltaansa.

Intia on vastaavasti julkistanut Vaccine matri - eli rokoteystävyysohjelman, jolla se pyrkii lujittamaan asemaansa lähialueillaan. Ohjelma on jäähyllä Intian kaoottisen pandemiatilanteen vuoksi, ja Kiina on tarjonnut lisäämään rokotteidensa vientiä Kaakkois-Aasiaan.

”Voidaan puhua korona-apartheidista, jaosta rokotettuihin ja rokottamattomiin.”

– Mika Aaltola

Yhdysvallat on ollut näreissään etenkin Kiinan rokotediplomatiasta, ja se on näkynyt tekoina, Aaltola sanoo. Tammikuussa 2021 presidentti **Joe Bidenin** hallinto antoi ensitöikseen tukensa Covaxille. Helmikuussa Yhdysvallat päätti lahjoittaa 3,3 miljardia euroa Covax-ohjelmalle vuosina 2021–2022. Maaliskuussa niin kutsutut Quad-maat eli Yhdysvallat, Intia, Japani ja Australia päättivät lahjoittaa miljardi koronavirusrokotetta Kaakkois-Aasiaan vuoden 2022 loppuun mennessä, koska ne haluavat hillitä Kiinan vaikutusvallan kasvua.

Rokotediplomatia luo painetta myös WTO:lle.

”WTO:n sääntöjä on mahdollista muuttaa”, Aaltola toteaa.

”Rokotteiden patenttien avaamisesta on toki maksettava korvauksia lääkeyhtiöille, mutta senhän voisi rahoittaa esimerkiksi Maailmanpankin kautta.”

Ideologiat vahvistuvat

Kun Euroopassa puhutaan rokotepasseista, lentoliikenteen elpymisestä ja tulevista Espanjan-lomista, rokotteita odottavat valtiot joutuvat käpristymään itseensä yhä enemmän.

Eniten kärsivät köyhät ja hauraat valtiot, joita edes rokotediplomatia ei tavoita.

Rokotteiden päätyminen rikkaille valtioille synnyttää kehittyvissä maissa tyytymättömyyttä ja epäoikeudenmukaisuuden tunnetta, Mika Aaltola toteaa.

”Voidaan puhua korona-apartheidista, jaosta rokotettuihin ja rokottamattomiin.”

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylilääkärin **Hanna Nohynekin** mielestä ihmiskunnan pitäisi havahtua solidaarisuuteen ja pohtia, pyritäänkö rokotteilla estämään taudin vaikea muoto ja kuolemat vai taudin leviäminen, jolloin rokotteita tarvitaan enemmän. Rikkaat valtiot eivät yksin pysty kukistamaan koronavirusta, josta on jo useita muunnoksia.

”Kolmas rokoteannos tulee, tehosteannos ehkä jopa vuoden välein.”

Nohynek lisää, ettei rokotteiden todellista suoja-aikaa vielä tiedetä.

Päivi Sillanaukeeta ulkoministeriöstä askarruttaa, onko kolmas rokoteannos pois kehittyvien maiden ensimmäisistä rokotteista. Mitä pidempään rokotesolidaarisuus maailmassa saa odottaa, sitä pidemmälle siirtyy palautuminen normaaliin elämään, kuten jouhevaan kaupankäyntiin ja matkustamiseen, hän toteaa.

Mika Aaltolan mukaan paluuta vanhaan maailmanjärjestykseen ei ainakaan ole.

”Useanväliset sopimukset eli plurilateralismi yleistyvät. Universaali maailmanjärjestön jäsenyys vaihtuu pienempiin koulukuntiin, klubimaiseen järjestelmään. Esimerkiksi käyvät Quad-maat, jotka päättivät koronavirusrokotteista Kaakkois-Aasiaan.”

Myös ideologiat vahvistuvat, Aaltola sanoo.

”Kiina auttaa autokratioita ja autokraattisia valtioita, demokratiat tukevat demokratioita. Venäjä tukee itselleen ystävällisiä valtioita. Ideologiset jännitteet kasvavat, kuten kylmän sodan aikaan.”

Niukkuudesta runsauteen

Jos virus ei olisi politisoitunut, olisi selvää, että apua annettaisiin pahiten kärsiville valtioille ja ihmisille taloudellisista, lääketieteellisistä ja inhimillisistä syistä, Päivi Sillanaukee toteaa.

”Välissä ovat kuitenkin nationalismi ja itsekkyys.”

Nykyisille rokotteille immuunit tautimuodot ovat jo levinneet. Virus on halukas ja kyvykäs muuntautumaan, joten elämme sen kanssa vielä pitkään, Sillanaukee arvioi. Mitä useampia uusia tartuntoja maailmassa tulee, sitä suurempi on uusien mutaatioiden riski.

Hanna Nohynek toteaa, että rokotteet kehittyvät ja pystyvät jatkossa vastaamaan nopeasti viruksen mutaatioihin. Laajassa käytössä on jo 13 rokotetta. Yli 300 koronavirusrokotteen aihiota on kehitettävinä, ja yli 90:tä rokotetta testataan ihmisillä.

Hän luottaa myös siihen, että Covax-ohjelma saa lisärahoitusta.

Aaltola uskoo, että rokotteiden niukkuus vaihtuu kohta runsaudeksi.

Yhdysvallat ilmoitti toukokuussa kannattavansa rokotteiden patenttisuojan poistamista, ja EU on valmis neuvottelemaan asiasta. Eurooppa ja Yhdysvallat rokottavat kansalaisiaan kiivasta tahtia, ja kohta varattuja rokotteita vapautuu kehittyville valtioille. Yhdysvallat aikoo luovuttaa 60 miljoonaa rokoteannosta muille maille joko Covax-ohjelman kautta tai suoraan.

Uutisia uusista lahjoituksia tulee koko ajan, tipoittain.

Rikkaat maat havahtuvat auttamaan köyhiä, jotta maailma ei täysin mullistuisi. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

TEKSTI JUKKA ARONEN | **KUVAT** MICHAEL TEWELDE/EYEVINE/LEHTIKUVA, DAVID DUCHEMIN/DESIGNPICS/LEHTIKUVA

PALAAVATKO LAPSET KOULUNPENKILLE KORONAN JÄLKEEN?

Opetusalan kehitysyhteistyöllä ehdittiin saada miljoonia lapsia kouluun ja siirtää huomio oppimistuloksiin. Koronapandemia uhkaa kuitenkin aiempia saavutuksia.

Yhä harvempi suomalainen muistaa enää peruskoulua edeltänyttä aikaa, jolloin lapset kävivät neljä vuotta maksutonta kansakoulua ja pyrkivät sen jälkeen maksulliseen oppikouluun. Monissa työväen ja maaseudun perheissä oli tyydyttävä kansalaiskouluun, koska muuhun ei ollut varaa.

Myöhemmin 1970-luvulla maahamme saatiin maksuton perusasteen koulutus, ja ensi elokuussa myös toisen asteen koulutuksesta tulee maksutonta, kun opiskelijoiden ei tarvitse enää itse kustantaa oppikirjoja eikä muita välttämättömiä opiskelutarvikkeita.

Maksuton koulu on maailmalla kuitenkin suhteellisen tuore ilmiö.

Esimerkiksi Etiopiassa vielä 1990-luvun puolivälissä julkiseen perusasteen kouluun ilmoittautumisesta perittiin rekisteröitymismaksu ja koulukirjoista piti maksaa vuokraa.

Vaikka maksut eivät olleet suuria, maaseudun köyhissä ja monilapsisissa perheissä ne muodostivat lisäesteen koulunkäynnille. Tästä kertoo se, että vuonna 1994 vain 19 prosenttia lapsista osallistui oman ikäluokkansa perusasteen opetukseen.

Etiopiassa elettiin suurten muutosten aikaa 1990-luvun alussa. Uusi perustuslaki oli astunut voimaan ja hallintoa uudistettiin järeällä kädellä. Siksi ei ollut täysin yllättävää, että hallitus poisti koulumaksut kertarysäyksellä muiden muutosten ohessa.

Koulumaksujen poistoa seuranneella lukukaudella vuosina 1995–1996 ensimmäiselle luokalle tuli 29 prosenttia enemmän oppilaita kuin vuotta aiemmin. Kymmenen vuotta myöhemmin 19 prosentin koulunkäyntiaste oli kivunnut 50 prosenttiin, ja vuonna 2015 oltiin jo 85 prosentissa.

Koulumaksujen poistaminen sekä muut opetusta tukevat toimet ovat näkyneet erityisesti etiopialaisten tyttöjen koulunkäynnissä. Perusastetta ja toista

astetta käyviä tyttöjä oli vuonna 1994 vain 68 prosenttia poikien määrästä, mutta vuoteen 2015 mennessä luku oli hypännyt jo 92:een. Tyttöjen osallistuminen perusasteelle nousi samana aikana rakettimaisesti 16 prosentista 81 prosenttiin.

Globaali menestystarina

Etiopia alkoi poistaa koulumaksuja aiemmin kuin monet muut kehittyvät maat. Globaalisti vauhti kiihtyi vuonna 2005, kun YK:n lastenjärjestö Unicef ja Maailmanpankki laativat aloitteen, jolla pyrittiin poistamaan koulumaksut kaikkialta maailmasta. Taustalla vaikutti joukko kansalaisjärjestöjä, myös Suomesta.

Aloite sai nopeasti taakseen laajaa kansainvälistä kannatusta. Maksutonta perusasteen koulutusta alettiin tukea myös entistä laajemmin kehitysyhteistyöllä. Kun köyhimmät maat huomasivat, että avunantajat sitoutuivat näkyvästi asiaan, ne uskalsivat poistaa maksut.

”Koulumaksujen poistaminen on ollut globaali menestystarina, jonka avulla hypättiin aivan eri tasolle monessa maassa, jossa koulunkäynti oli ollut vain eliittien yksinoikeus”, sanoo **Jussi Karakoski**, joka on toiminut pitkään opetusalan asiantuntijana ulkoministeriössä.

Koulumaksujen poistaminen ei tapahtunut kivutta. Oppilasvyöryä torjuttiin ensin luokkakokoja kasvattamalla, mikä usein heikensi opetuksen laatua.

Näin kävi myös Etiopiassa, jossa nopea väestönkasvu on tuonut erityisen suuria paineita koulujärjestelmälle. Perusastetta käyvien oppilaiden määrä kohosi vuosina 1996–2014 alle kolmesta miljoonasta yli 18 miljoonaan.

Etiopia pyrki nostamaan opetuksen laatua rakentamalla kouluja, palkkaamalla opettajia, hajauttamalla päätöksentekoa kunta- ja koulutasolle sekä uudistamalla opetusohjelmia.

Erityistä huomiota kiinnitettiin opetuskieleen, koska sillä on todettu olevan suuri merkitys oppimistuloksiin. Liian moni käy yhä koulua kielellä, jota ei ymmärrä riittävästi.

Oppimisen kriisi

Etiopian valtio suunnitteli ja rahoitti osan opetusalan muutoksistaan itse. Monessa muussa maassa

Koululaisia Bhaktapurissa Nepalissa.

OSUUS PERUSKOULUIKÄISISTÄ LAPSISTA, JOTKA OSALLISTUVAT OPETUKSEEN OMASSA IKÄLUOKASSAAN VÄHITEN KEHITTYNEISSÄ MAISSA

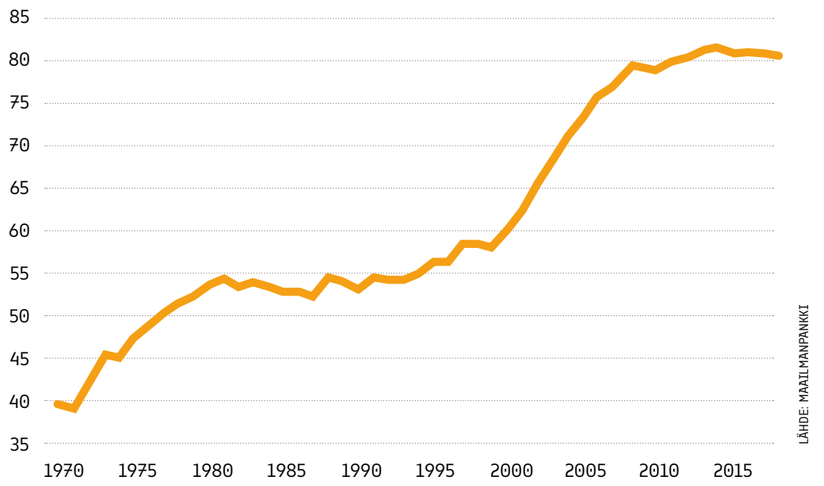

tähän ei ollut mahdollisuuksia. Koululaitokset kärsivät rahapulasta, luokkakoot olivat suuria ja opettajat alikoulutettuja.

Opetusalaa seuraava kansainvälinen yhteisö huomasi viimeistään 2010-luvulla, että opetuksen heikko laatu oli yleismaailmallinen ilmiö. Alettiin puhua oppimisen kriisistä.

Esimerkiksi Mosambikissa koulumaksut poistettiin vuonna 2004, ja kaikki näytti päällisin puolin hyvältä. Perusasteelle osallistuminen kohosi 50 prosentista peräti 94 prosenttiin vuosina 1998–2018. Etenkin tyttöjen kouluun pääsy lisääntyi merkittävästi, alueellinen eriarvoisuus väheni ja luokkakoot pienentyivät.

Mosambikissa perusasteen opetus nojaa kuitenkin siirtomaa-ajan valtakieleen portugaliin, jota koulun alkaessa puhuu vain noin 10 prosenttia lapsista. Opettajien ja oppilaiden poissaoloprosentit ovat myös korkeita.

Kaikki tämä heijastuu tuloksiin. Vuonna 2016 tehdyn arvion mukaan vain 5 prosenttia mosambikilaisista kolmannen luokan oppilaista osasi lukea ja kirjoittaa opetussuunnitelman mukaisesti ja 8 prosenttia pystyi ratkaisemaan ikäryhmänsä tasoisia matemaattisia ongelmia.

Ilmiö on tuttu muista kehittyvistä maista. Maailmanpankin mukaan vain neljäsosa Kenian, Tansanian ja Ugandan kolmasluokkalaisista osaa lukea ja ymmärtää niinkin yksinkertaisen englanninkielisen lauseen kuin ”The name of the dog is Puppy”. Intian maaseudulla kolme neljästä samalla kouluasteella olevista ei saa oikeaa tulosta vähennyslaskusta ”46 miinus 17”.

Myös koulutukseen vahvasti sijoittaneessa Etiopiassa on Unicefin mukaan vakavia laatuongelmia. 63 prosenttia ala-astetta käyvistä ei saavuta oppimistuloksia, joita edellytettäisiin seuraavalle asteelle siirtymiseen.

Enemmän tukea koulujärjestelmille

Vuonna 2015 arvioitiin, että 200 miljoonaa kouluikäistä lasta ei käynyt koulua. Samana vuonna käynnistettyihin YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin ladattiin toive saada viimeisetkin lapset kouluun vuoteen 2030 mennessä. Sitäkin tärkeämpänä pidettiin opetuksen laadun parantamista.

Muuttunut ajattelutapa on jo vuosia näkynyt kehitysyhteistyössä, jossa kirjojen ostamisen ja koulujen rakentamisen lisäksi on alettu vahvistaa kokonaisia koulujärjestelmiä. Avunantajat tukevat esimerkiksi oppimistulosten arviointia, koulujen hallinnointia, opetusohjelmien laadintaa, opettajakoulutusta ja kouluympäristöä, kuten kouluruokailua ja wc-tilojen parantamista.

”Esimerkiksi Nepalissa Suomi on mahdollistanut sen, että oppimistuloksia pystytään ylipäätään mittaamaan”, sanoo opetusalan asiantuntija **Paula Malan** ulkoministeriöstä.

Opetuksen laadun parantamisen rinnalla kehitysyhteistyöhön on hiipinyt myös uusi suuntaus, jossa opetus mielletään globaaliksi julkishyödykkeeksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi koulunkäynnin mahdollistamista pakolaisleireillä humanitaaristen kriisien ja pitkittyneiden konfliktien aikana. Käytännössä työtä tehdään sovittamalla yhteen pitkäjänteisen kehitysyhteistyön ja humanitaarisen työn periaatteita.

Opetuksesta on tullut globaali julkishyödyke siksi, että sen keskeinen asema yhteiskunnallisena muutosvoimana tunnustetaan yhä laajemmin.

”Koulutus on paitsi perusoikeus myös keino vahvistaa demokratiaa ja vähentää köyhyyttä”, Malan sanoo.

”Tässä on myös linkki Suomen omaan tarinaan. Ilman koulutusta maastamme ei olisi tullut sellaista hyvinvointiyhteiskuntaa kuin se on nyt.”

Kiistaton suunta parempaan

Vaikka heikko opetuksen laatu syö koulutukseen liittyviä tuloksia, samalla on ilmiselvää, että opetusalalla on saavutettu merkittäviä määrällisiä tuloksia.

Vuonna 2018 peräti 89 prosenttia maailman lapsista osallistui perusasteen opetukseen oman ikäluokkansa mukana. Saharan eteläpuolisen Afrikan tilastot eivät aina ole luotettavia, mutta saatavilla olevan tiedon mukaan sielläkin perusastetta käyvien osuus nousi 58 prosentista 75 prosenttiin vuosina 1999–2009.

Maailman oppilaitosten sukupuolijakauma on hyvin lähellä tasatilannetta kaikilla koulutusasteilla, paitsi kolmannen asteen koulutuksessa, jossa on suhteellisesti enemmän naisia. Saharan eteläpuolisen Afrikankin perusasteen kouluissa on jo keskimäärin 96 tyttöä sataa poikaa kohden.

Myös opettaja-oppilas-suhdeluku on parantumassa. Saharan eteläpuolisessa Afrikassa yhdellä opettajalla oli keskimäärin 37 oppilasta vuonna 2018, kun vielä kymmenen vuotta aiemmin oppilaita oli 44. Koulutettujen opettajien osuus kaikista opettajista oli 67 prosenttia vuonna 2018.

Laadullisten tulosten parantaminen on hidasta ja vaatii myös kulttuuristen asioiden huomioimista. Esimerkiksi Keski-Afrikan tasavallassa, Etelä-Sudanissa ja Malissa puhutaan 70–80 kieltä, mikä

> ”Koulutus on paitsi perusoikeus myös keino vahvistaa demokratiaa ja vähentää köyhyyttä.”

heikentää merkittävästi valtakielisen opetuksen tehoa. Virallisten tilastojen mukaan vain kolmasosa näiden maiden aikuisista osaa lukea.

Korona vetää maton alta

Samalla kun katseet ovat siirtyneet opetuksen laatuun, vuonna 2020 alkanut koronaviruspandemia myllertää asioita uusiksi. Koulujen sulkemiset ovat vaikuttaneet noin miljardiin oppijaan ympäri maailman, rankimmin Latinalaisessa Amerikassa, Karibialla sekä Keski- ja Etelä-Aasiassa.

Asiantuntijoiden mukaan pandemia lisää koulupudokkaiden määrää ja jättää todennäköisesti pysyvän oppimisvajeen. Monet kehittyvien maiden hallitukset ovat jo supistaneet opetusbudjettiaan, ja YK:n mukaan vuosittainen globaali koulutuksen rahoituskuilu uhkaa kasvaa nykyisestä 148 miljardista 200 miljardiin Yhdysvaltain dollariin.

Pandemian aiheuttamien haittojen selvittäminen on vielä kesken, kuten on itse pandemiakin. YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco on kuitenkin arvioinut, että meneillään oleva kriisi nostaisi maailman lukutaidottomien lasten määrää viidenneksellä 584 miljoonaan. Tämä tarkoittaisi kahden vuosikymmenen tulosten pyyhkiytymistä pois.

Unescon mukaan tilannetta voidaan lieventää avaamalla kouluja harkiten, estämällä oppilaita putoamasta koulutuksen ulkopuolelle ja vauhdittamalla digitaalisten oppimisalustojen käyttöönottoa. Tärkeää myös olisi, että koululaitoksia vahvistettaisiin kohtaamaan seuraava mahdollinen kriisi hyödyntämällä koronapandemiasta saatuja oppeja.

”Toivottavasti pandemiasta tulee käännekohta, joka vauhdittaa suuria tarpeellisia muutoksia ja ulottaa tulevaisuuden oppimismenetelmät aivan kaikkien saataville”, Paula Malan sanoo. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

ANNI HUHTALA

Luontokatoa torjutaan muuttamalla ihmisten ravitsemustottumuksia

VEIKKO SOMERPURO

BRITANNIAN VALTIOVARAINMINISTERIÖ tilasi Cambridgen yliopiston taloustieteen emeritusprofessorilta, Sir **Partha Dasguptalta** arvion luonnon monimuotoisuuden taloustieteestä. Raportti julkistettiin helmikuussa.

Raportti konkretisoi luonnon monimuotoisuuden merkitystä ihmisille niin sanotuilla ekosysteemipalveluilla. Niitä ovat muiden muassa juomavesi, riista, pölyttäjähyönteiset, biologinen tuholaisten torjunta, ravinnekierto, päästöjen suodatus, eroosion torjunta ja luonnon virkistyskäyttö.

Raportin ydinviesti on, että monimuotoisuuden hupeneminen uhkaa maapallon elinkelpoisuutta.

Dasgupta havainnollistaa ongelmaa YK:n kestävän kehityksen tavoitteilla. Jos ihmiskunta jo nykyisellään käyttää luonnonvaroja ja saastuttaa luontoa yli puolentoista maapallon kestävän tuotannon verran, elonkehä eli biosfääri tuskin kestää sitä, että YK:n kestävän kehityksen tavoitteet saavutetaan.

Siksi luontokato on maapallon asukkaille yhteinen ongelma.

PARTHA DASGUPTAN tuhdissa raportissa ei tarjota yksinkertaisia ratkaisuja monimutkaiseen ongelmaan.

Raportin mukaan on kuitenkin selvää, ettei maailman kaikkein köyhimpiä valtioita voi pitää syyllisinä vallitsevaan epäsuhtaan, jossa luonnon kuormittaminen ylittää sen kantokyvyn. Yhtä selvää on, että monimuotoisuuden vaalimisessa ei voi ummistaa silmiä eriarvoisuudelta.

Tutkimuksista tiedetään, että ihmisten toimintaan vaikuttavat tulot ja varallisuus. Nämä puolestaan vaikuttavat siihen, miten luontoa hyödynnetään. Arviolta vain noin 16 prosenttia maailman väestöstä aiheuttaa noin puolet ihmistoiminnan vaikutuksista biosfääriin.

Tästä syystä Dasguptan raportti korostaa, että biosfäärin kantokyky on vaarassa niin rikkaiden maiden kulutuksen kuin maailman väestönkasvunkin vuoksi.

IHMISTEN RAVITSEMUSTOTTUMUKSET vaikuttavat olennaisesti biosfääriin. Eriarvoisuus ruoan kulutuksessa on räikeää. Noin 860 miljoonan ihmisen ravinnonsaanti on epävarmaa: puolet heistä elää Afrikassa ja puolet Latinalaisessa Amerikassa.

Toisessa ääripäässä ovat rikkaat maat. Tulojen kasvun myötä yhä suurempi osa kaloreista saadaan eläinproteiinista: lihankulutus on suurinta kehittyneissä maissa.

Ruoantuotanto vaikuttaa suuresti monimuotoisuuteen ja ekosysteemien toimintakykyyn. Dasgupta viittaa tutkimukseen, jossa vertailtiin erilaisten ruokavalioiden vaikutuksia maapallolla. Keskimääräisen pohjoisamerikkalaisen ruokavalion noudattamiseen kaikkialla maailmassa tarvittaisiin 178 prosenttia nykyisestä maatalousmaasta, kun taas keskimääräisen intialaisen ruokavalion osuus olisi vain 55 prosenttia.

RAPORTISSA KÄSITELLÄÄN myös väestönkasvun ja ympäristön tilan suhdetta.

Maapallo ei kestä rajatonta väestönkasvua. Ylätason väestöpolitiikan sijaan päätöksiä tekevät kuitenkin ihmiset. Perhesuunnittelussa ja lisääntymisterveydessä nykyisten ja tulevien sukupolvien oikeudet voivat päätyä törmäyskurssille.

Siksi Partha Dasgupta muistuttaa politiikan tekijöitä siitä, että myös perhesuunnittelussa ihmiset ottavat mallia toisiltaan, kun he haluavat sopeutua lähiyhteisöönsä.

Kun puututaan kulutustottumuksiin ja väestönkasvuun, tulisi ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ohjaavat mekanismit, sosiaaliset normit, perinteet, tavat ja tottumukset. Normeja ei välttämättä kyseenalaisteta, vaikka maailma ympärillä muuttuisi.

Vaikka näin pitäisi.

Kirjoittaja on johtava tutkija Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa VATTissa.

NÄLKÄ LISÄÄNTYY MAAILMASSA ILMAN KORONA-PANDEMIAAKIN

Köyhien maiden pientuottajat ovat avainasemassa, kun ratkotaan maailman nälkäongelmaa, kirjoittaa ympäristötutkija Ville Lähde.

Vuosi sitten koronakriisin alkuvaiheessa Maailman ruokaohjelman WFP:n johtaja **David Beasley** varoitti uhkaavasta nälkäpandemiasta, joka hänen mukaansa olisi mittasuhteiltaan ”raamatullinen”. Avustusten ja kaupankäynnin katkokset iskisivät kipeästi konflikteista ja kriiseistä jo entuudestaan kärsiville alueille, kuten Jemeniin, Etelä-Sudaniin ja Afganistaniin.

Koronapandemian laajempi vaikutus olisi, että kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat ihmiset menettäisivät elantonsa sulkutoimien seurauksena. Kymmenet miljoonat ihmiset suistuisivat äärimmäiseen köyhyyteen ja nälkäkurimukseen.

Tilanne oli synkeä jo ennen koronapandemiaa. YK:n elintarvike- ja ruokajärjestö FAO oli vuosien ajan varoittanut nälän lisääntymisestä maailmassa. Tärkeimpinä syinä järjestön raporteissa mainittiin konfliktit ja ympäristöongelmat, kuten ilmastonmuutos ja makean veden niukkuus.

Muutos oli merkittävä, sillä vielä vuonna 2015 äänenpainot olivat optimistisia: YK:n vuosituhattavoitteiden seurantakaudella vuosina 1990–2015 nälkäisten määrä oli vähentynyt 991 miljoonasta 780 miljoonaan. Kehittyvissä maissa nälkäisten osuus väestöstä oli jopa puolittunut. Nälän poistaminen maailmasta oli näköpiirissä.

Tutkijat olivat tosin pitkään arvostelleet virallisia arvioita nälkäisten ihmisten määrästä. Kalorimäärään perustuva nälkäraja oli niin alhainen, että se jätti pimentoon rajan tuntumaan ”nippuuntuneet” ihmiset, jotka tosiasiallisesti kärsivät yhä nälästä. Sitäkin suurempi joukko ihmisiä näki kausittaista nälkää tai ei saanut ruoastaan riittävästi ravinteita.

Nykyisin FAOn raporteissa tarkastellaan sekä ravitsemuksen eri ulottuvuuksia että laajempaa kokemusta ruokaturvattomuudesta. Raporttien viesti on, että nälkätilanne alkoi pahentua jo pandemiaa edeltäneissä ”normaalioloissa”.

Nälän kolmoistaakka

Vuonna 2015 FAO varoitti myös yleistyvistä ruokakriiseistä. Ne ilmenevät elintarvikkeiden voimakkaina hintaheilahteluina ja toimitusvaikeuksina. Erityisen tuhoisia ne ovat köyhillä tuontiriippuvaisilla alueilla. Esimerkiksi vuoden 2011 arabikevättä edelsivät vuosien 2007–2008 globaali ruokakriisi sekä vehnän satotappiot suurissa tuottajamaissa vuonna 2010, jolloin vehnän hinta nousi voimakkaasti.

Dramaattiset ruokakriisit ja nälänhädät ovat kuitenkin vain näkyvä osa maailman nälkää. Arkinen kärsimys on laaja-alaista ja pitkäkestoista. Puhutaankin nälän kolmoistaakasta: ruoasta ei saada riittävästi energiaa, se ei sisällä tarpeeksi ravinteita, ja yksipuolinen mutta energiapitoinen ruoka aiheuttaa terveysongelmia, kuten sydän- ja verisuonitauteja sekä lihavuutta.

Arkipuheessa aliravitsemus nähdään köyhän maailman ongelmana, kun taas elintasosairaudet vaivaavat rikkaissa maissa. Näin ei kuitenkaan ole. Nälän kolmoistaakka nivoutuu usein yhteen: samassa perheessä voi olla vakavaa vajaaravitsemusta ja ylipainoa. Moniulotteista nälkää esiintyy myös vauraissa maissa.

Ruokaa riittää kaikille

Sanotaan, että ruokaa on tarpeeksi kaikille maailman ihmisille. Mutta onko näin?

Kyllä ja ei. Kalorimääräisesti ruokaa riittäisi nykyiselle maailman väestölle. Näin siitäkin huolimatta, että eläintuotanto hyödyntää jopa 80 prosenttia maailman maatalousmaasta mutta tuottaa vain 37 prosenttia proteiineista ja 18 prosenttia kaloreista.

Maatalousmaata siis käytetään laiduntamiseen ja rehukasvien tuotantoon sen sijaan, että viljeltäisiin ravintokasveja ihmisille. Lisäksi pelloilla, varastoinnissa, kuljetuksessa, kaupoissa ja kotitalouksissa syntyy niin paljon haaskuuta ja hävikkiä, että ainakin kolmannes tuotetusta ruoasta jää

Halpa tuontiruoka heikentää paikallista tuotantoa ja on usein ravitsemuksellisesti yksipuolista.

syömättä. Myös energiakasvien tuotantoon kuluu maatalouden resursseja.

Toisin sanoen ruokaa kyettäisiin tuottamaan huomattavasti nykyistä suuremmalle väestölle. Se vaatisi kuitenkin merkittäviä muutoksia maataloudessa: eläintuotannon osuutta tulisi pienentää ja samalla kasvituotantoa monipuolistaa, jotta kasviperäinen ruoka sisältäisi riittävästi ravinteita, kuten valkuaisaineita. Palkokasvien viljelyä ja kulutusta olisikin hyvä lisätä.

Riittävätkö rahat ruokaan?

Ei kuitenkaan riitä, että ruokaa tuotetaan tarpeeksi kaikille maailman ihmisille, jos sitä ei ole tarjolla siellä, missä sitä tarvitaan. Lisäksi ihmisillä pitää olla varaa hankkia ruokaa. Ravitsemusongelmia syntyy myös, jos ihmisillä ei ole puhdasta vettä tai energiaa ruoanlaittoon, ruoka on ravitsemuksellisesti kehnoa tai osan vuodesta on selviydyttävä vähällä rahalla.

Kaikkea tätä kuvataan ruokaturvan käsitteellä, vaikkakin Suomessa sanalla viitataan valitettavan usein kotimaiseen huoltovarmuuteen tai omavaraisuusasteeseen.

Kunnollinen ruokaturva edellyttää ruoan saatavuuden lisäksi sitä, että ihmisillä on taloudelliset mahdollisuudet hankkia ruokaa sekä tehdä ravitsemuksellisesti täysipainoisia valintoja. Yhdysvalloissa puhutaankin ”ruoka-aavikoista” etenkin köyhillä afroamerikkalaisten asuinalueilla, joissa ei ole tarjolla terveellistä ruokaa. Toimiva sanitaatio sekä varastointi ja kuljetus ovat puolestaan perusedellytyksiä sille, että ruokaa on turvallista syödä.

Ruokaturva vaatii myös elinolojen vakautta: ei riitä, jos kymmenen kuukautta vuodessa eletään ilman nälkää mutta kahden kuukauden ajan ollaan kuolemanvaarassa.

Tuontiruoka ei ratkaise nälkäongelmaa

Maailman nälkää ei voiteta lisäämällä ruoantuotantoa vauraissa maissa, joissa jo nyt on ylituotantoa. Siksi YK:n usein toistama vaatimus, jonka mukaan tarvitsemme 50 prosenttia lisää ruokaa vuoteen 2050 mennessä, on ongelmallinen yksinkertaistus. Ei ole ”meitä”, joiden pitää ruokkia maailma, vaan on erittäin eriarvoinen kansainvälinen ruokajärjestelmä. Monilla maailman alueilla nälkä lisääntyy ja ihmiset kyllä tarvitsevat lisää ruokaa, mutta se ei ole globaali vaan paikallinen kysymys.

Nälkää ei voiteta kestävästi lisäämällä maiden riippuvuutta tuontiruoasta, sillä se ei ratkaise ruokaturvan keskeistä ulottuvuutta eli sitä, onko ihmisillä varaa ruokaan. Halpa tuontiruoka heikentää paikallista tuotantoa ja on usein ravitsemuksellisesti yksipuolista ja energiapitoista, mikä lisää edellä kuvattuja terveysongelmia.

Monimutkainen globaali ruokajärjestelmä on myös entistä alttiimpi sille, että tuotantohäiriöt suurissa viejämaissa heijastuvat hintaheilahteluina ja toimituskatkoksina köyhissä tuojamaissa.

Ruokajärjestelmiä eli ruoantuotantoa ja siihen linkittyvää jalostusta, kauppaa ja muuta toimintaa on elvytettävä siellä, missä nälkä ja köyhyys ovat sitkeimpiä. Nykyisissä voimakkaasti tuontiriippuvaisissa ja väkirikkaissa maissa ruoan tuonti lienee välttämätöntä tulevaisuudessakin, mutta vahvat paikalliset ruokajärjestelmät vähentäisivät tuontiriippuvuuteen liittyvää haavoittuvuutta.

Pientuottajien ahdinko

Avainasemassa ovat pientuottajat etenkin köyhissä maissa. He tuottavat noin puolet maailman ruoasta, ja heidän tuotteistaan suuri osuus käytetään suoraan ihmisravintona.

Pientuotanto myös työllistää, mikä hillitsee kaupungistumista. Jos taas kaupungeissa ei ole työtä eivätkä terveydenhuollon kaltaiset palvelut toimi, köyhät kaupunkilaiset kärsivät nälästä ja ruokaturvattomuudesta.

Pientuottajat ovat kuitenkin maailman suurin köyhien ja nälkäisten ryhmä, vaikka he ruokkivat maailmaa yhtä paljon kuin modernit suurtilat. Tämä kuvastaa ruokaturvan ja ruokaturvattomuuden moniulotteisuutta. Ruoantuottajakin voi kärsiä nälkää, jos hän on köyhä ja elinolot ovat epävarmat. Pientuottajien asema onkin usein hankala: maanomistusolot saattavat olla epäselvät, heidän etujärjestönsä ovat heikkoja ja lainansaanti toiminnan kehittämiseksi on vaikeaa.

Pienten toimijoiden ei ole myöskään helppoa kilpailla markkinoilla, vaikka itse tuotanto olisikin suhteellisesti tehokasta.

Alueellista kauppaa

Mitä tarvitaan, jotta pientuottajavaltaisia paikallisia ruokajärjestelmiä voidaan elvyttää?

Ensiksi on vahvistettava pientuottajien järjestöjen ääntä kansainvälisissä neuvotteluissa. Toiseksi köyhille maille on sallittava mahdollisuus suojata kehittyvää paikallista tuotantoaan esimerkiksi tulleilla tai verotuksella. Globaalit vahvat toimijat hyödyntävät tätä oikeutta varjellakseen omaa tuotantoaan, kun taas köyhien valtioiden harjoittamana se mielletään vaaralliseksi protektionismiksi.

Kolmanneksi tulisi tukea hankkeita, jotka rakentaisivat alueellisen kaupan verkostoja pientuottajavaltaisilla alueilla. Sen lisäksi, että pientuottajien on vaikea kilpailla kansainvälisillä markkinoilla, heidän on usein hankala päästä lähialueiden markkinoille huonojen liikenneyhteyksien tai monimutkaisten rajamuodollisuuksien takia.

Alueellisen kaupan vahvistaminen mahdollistaisi monipuolista ja ravitsemuksellisesti rikasta ruoantuotantoa, kuten perinteisten lajikkeiden viljelyä. Niillä on paikallista kysyntää, kun taas kansainvälisillä markkinoilla on menekkiä lähinnä kahvin kaltaisilla ”valuuttakasveilla” tai suurtuotantoon sopivilla lajikkeilla.

Ruoantuotannon monipuolistaminen auttaisi myös mukautumaan ja sopeutumaan ympäristökriiseihin.

Myös ekologisesti kestävien viljelymenetelmien omaksuminen edellyttää, että paikallisia ruokajärjestelmiä vahvistetaan. Menetelmät vaativat opettelua ja investointeja, jotka ovat tuottajille mielekkäitä vain, jos tulevaisuus näyttää vakaalta. Vauraissa maissa ruokajärjestelmien ympäristökuorman vähentäminen on kivuttomampaa, koska yhteiskunnat ovat vakaita ja ne voivat tukea ekologista siirtymää.

Köyhät maat eivät yksin kykene edistämään tällaista kehitystä, sillä ne ovat historiallisesti jääneet altavastaajiksi globalisoituneessa ja tiiviisti yhteen nivoutuneessa ruokajärjestelmässä. Ne tarvitsevat poliittista tukea ja solidaarisuutta ruokajärjestelmän valtakeskuksilta. Euroopan unionilla ja myös Pohjoismailla olisi tässä mahdollisuus vaikuttaa. •

Ville Lähde on ympäristötutkija monitieteisessä BIOS-tutkimusyksikössä.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

SAMULI SIIRALA

LOICE ACHIENG OMBAJO

Pandemiasta toiseen

Ellemme heti ala hillitä antibioottien käyttöä, bakteerit muuntuvat niille vastustuskykyisiksi ja saamme aikaan uuden pandemian.

Koronaviruspandemian aikana antibioottien käyttö sairaaloissa on kasvanut räjähdysmäisesti eri puolilla maailmaa. Yli 70 prosenttia viruksen vuoksi sairaalaan joutuneista potilaista saa antibiootteja, vaikka tutkimusten mukaan vain kahdeksalla prosentilla heistä on antibioottihoitoa vaativa tulehdus.

Samaan aikaan ihmiset ovat huolissaan koronaviruksen aiheuttaman sairauden kuvitelluista tai todellisista oireista sekä pandemiaa koskevista uutisista ja siksi hankkivat antibiootteja terveydenhuollon ulkopuolelta.

Tämä on pahentanut globaalia antibioottiresistenssiä, kun bakteerit ovat muuntuneet ja muuttuneet lääkkeille vastuskykyisiksi. Maailman terveysjärjestö WHO pitää tätä yhtenä kymmenestä ihmiskuntaa uhkaavasta terveysvaarasta. Siihen onkin puututtava nopeasti kansainvälisellä yhteistyöllä, kansallisella lainsäädännöllä ja paikallisilla toimilla.

ANTIBIOOTEILLA HOIDETAAN bakteerien aiheuttamia tulehduksia. Ne eivät tehoa viruksiin, kuten koronavirustautia aiheuttavaan SARS-CoV-2 -virukseen. Sen sijaan antibioottien liiallinen käyttö kiihdyttää antibioottiresistenssiä ja vaikeuttaa siten tavanomaisten tautien hoitamista.

Nykyisin tavalliset keuhkokuumeen tai virtsatietulehduksen kaltaiset infektiot voidaan hoitaa nopeasti tutuilla antibiooteilla. Tulevaisuudessa näiden tulehdusten hoitaminen voi osoittautua mahdottomaksi, ja ne voivat johtaa kuolemaan.

Tilanne on vakavin monissa Afrikan, Etelä-Amerikan ja Aasian maissa, joissa kaikki ihmiset eivät saa terveydenhoitoa eikä antibioottien myyntiä rajoiteta lainkaan. Intiassa antibioottien myynti on viime vuosina kasvanut räjähdysmäisesti. Suurin osa antibiooteista ostetaan reseptivapaasti, eikä niillä ole aina edes myyntilupaa.

Myös Keniassa kaikkia antibiootteja voi ostaa ilman reseptiä.

Eri antibiooteille vastustuskykyiset bakteerit aiheuttavat vaikeasti hoidettavia tulehduksia. Ne johtavat kuolemaan jopa kolme kertaa todennäköisemmin bakteereihin, mutta ne ovat erittäin kalliita eikä niitä saa kaikkialta. Kymmenen päivän kuuri tällaisia antibiootteja maksaa esimerkiksi Keniassa 10 000 Yhdysvaltain dollaria ja on siten poissuljettu vaihtoehto useimmilta potilailta.

Monet koronaviruspotilaat kertovat, että ovat jo kotonaan lääkinneet oireitaan yhdellä tai useammalla antibiootilla. He ovat kokeneet saaneensa jo hoitoa ja siksi pitkittäneet sairaalaan tuloaan.

On toki myös niitä, joiden mielestä antibioottien rajoittamaton käyttö mahdollistaa hoidon ihmisille, joilla ei ole pääsyä lääkäriin. Heistä se on myös köyhille edullisinta. Silti tästä seuraa antibioottiresistenssi, jonka seuraukset tulevat kalliiksi ja joka aiheuttaa mahdollisesti kuolemaa.

MITEN TÄMÄ pandemia estetään?

WHO:n ja muiden globaalien toimijoiden on otettava nykyistä selkeämmin kantaa antibioottien käyttöön koronavirustaudin hoidossa, jos lääkkeitä ei ole määrätty bakteeritulehduksen hoitoon.

Hallitusten on myös rajoitettava antibioottien käsitavarakauppaa. Lainsäädännön tiukentaminen on todistetusti tehokasta, jos se toteutetaan asteittain. Lisäksi antibioottien myynti on tutkitusti vähentynyt, kun apteekit on velvoitettu ilmoittamaan asiakkailleen esimerkiksi erillisellä kyltillä, että lääkkeiden myynti ilman lääkärin määräystä on laitonta.

Sairaaloiden taas tulisi laatia strategia, jolla ne valvovat antibioottien käytön tarpeellisuutta ja määräävät niitä vain välttämättömissä tapauksissa.

Monet koronapotilaat lääkitsevät oireitaan antibiooteilla.

Toimet vähentäisivät antibioottien käyttöä sekä niiden käytöstä aiheutuvia kuluja. Lisäksi ne torjuisivat antibioottiresistenttien bakteerien aiheuttamia tulehduksia sairaaloissa.

Strategia voisi myös sisältää ohjeet tavanomaisten tulehdusten hoidosta sekä antibioottien käytön rajoituksista virusperäisissä tulehduksissa. Lisäksi strategian pitäisi vahvistaa etenkin matalan- ja keskitulon maissa laboratorioiden henkilökunnan kykyä löytää bakteeriperäisiin tulehduksiin oikeat hoitokeinot. Koulutuksen pitäisi olla jatkuvaa.

Lopuksi: on ymmärrettävää pelätä koronavirusta, mutta siitäkään huolimatta ihmisten ei tulisi vahingoittaa terveyttään käyttämällä turhaan antibiootteja. Ellemme heti ala hillitä antibioottien käyttöä, saamme aikaan uuden pandemian. Siitä meitä ei pelasta rokote, toisin kuin koronaviruksesta. •

© Project Syndicate

Loice Achieng Ombajo on tartuntatautien asiantuntija Nairobin yliopistossa Keniassa sekä vuoden 2021 New Voices Fellow -tutkija yhdysvaltalaisessa Aspen-instituutissa.

Englannin kielestä suomentanut Outi Einola-Head. Lisää Puheenvuoroja Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla osoitteessa kehityslehti.fi.

Kaivostyöläinen erottaa vihreän jaden tavallisesta kivestä hieromalla sitä syljellään.

VIHREÄN KIVEN KIROUS

Kaksi kolmasosaa maailman jadesta louhitaan Pohjois-Myanmarissa. Iso osa siitä salakuljetetaan rajan yli Kiinaan, jossa burmalaisesta vihreästä kivestä valmistetaan muiden muassa koruja ja koriste-esineitä. Miljardibisneksestä hyötyvät rajaseudun huumeparonit ja Myanmaria jälleen hallitseva sotilasjuntta. Kaivostyöläisen henki sitä vastoin ei ole kallis.

Yli 70 prosenttia maailman jadekivestä louhitaan Hpakantin alueella Kachinin osavaltiossa Pohjois-Myanmarissa. Kaivosalaa tutkiva Global Witness -järjestö arvioi tuotannon arvoksi 27 miljardia euroa vuonna 2014. Se vastasi yli puolta Myanmarin bruttokansantuotteesta. Kaivosluvat kuuluvat yhtiöille ja yksityishenkilöille, jotka ovat kytköksissä paikallisiin huumeparoneihin ja maata hallitsevaan sotilasjunttaan.

Unelma äkkirikastumisesta houkuttelee kaivajia Hpakantiin eri puolilta Myanmaria. Usein he työskentelevät pienellä maa-alalla paikallisen välittäjän alaisuudessa ilman työsopimusta.

Kuorma-autot kippaavat kaivosjätettä rinteeseen, josta siirtotyöläiset yrittävät vielä löytää jadekiven hippuja. Massiivinen louhinta on lisännyt maanvyöryjä alueella. Heinäkuussa 2020 yli 170 kaivostyöläistä menetti henkensä ja yhtä moni joko katosi tai loukkaantui tällaisessa onnettomuudessa.

KEHITYS 2.2021

Kaivajat työskentelevät ilman suojavarusteita ja asuvat avoteltoissa kaivoksen liepeillä. Vapaa-ajallaan monet käyttävät heroiinia, jota myydään alueella vapaasti. Huumekuolemat ovat yleisiä.

Kaivostyöläiset pakenevat uimalla poliisia, jonka mukaan he työskentelevät kaivoksella ilman lupaa. Työläiset kertovat, että poliisi vaatii heiltä lahjuksia.

Myanmar liittyi vuonna 2014 kansainväliseen EITI-järjestelmään, joka edistää öljy-, kaasu- ja kaivostulojen läpinäkyvyyttä. Siitäkin huolimatta arviolta 60–80 prosenttia maan jadelöydöistä on jäänyt raportoimatta. Helmikuisen sotilasvallankaappauksen jälkeen Myanmar erotettiin järjestelmästä. Kuvassa kiinalainen ostaja neuvottelee salakuljetetun jadekiven hinnasta Yin Jiangissa Yunnanin maakunnassa.

Tästä jadekivestä saatetaan maksaa 40 000–50 000 Yhdysvaltain dollaria Kiinan pimeillä markkinoilla.

Turvallisuussyistä kuvaajasta mainitaan vain hänen nimimerkkinsä. Kuvat on otettu Myanmarissa ja Kiinassa vuosina 2014–2015. Axel Kronholm on vapaa toimittaja. Ruotsin kielestä toimittanut Tiina Kirkas.

 TEKSTI LISELOTT LINDSTRÖM | **KUVAT** FREDRIK LERNERYD

VANHAN VALLAN HAASTAJA

Palkittu valokuvaaja ja poliittinen aktivisti Boniface Mwangi haluaa elää Keniassa, jossa köyhilläkin on ihmisarvo.

Pieni poika juoksi lätäkköön ja sotkeentui polviaan myöten punertavaan mutaan. Rapa roiskui, mutta hän vain jatkoi hyppelehtimistään pitkin Eastlandsin slummin katuja Kenian pääkaupungissa Nairobissa.

”**Patrick Njiru** tulee! **Juha Kankkunen** voittaaaaa!” poika huusi.

Nyt 37-vuotiaana **Boniface Mwangi** nauraa muistolleen.

Vuosi oli 1993, ja Kankkunen oli voittanut Safari-rallin kolmannen kerran. Mwangilla oli ikää kymmenen vuotta.

”Rakastin ralliautoja ja Juha Kankkusta. Kenialainen Patrick Njiru ei koskaan voittanut, mutta Kankkunen oli paras ja voitti. Hän oli lapsuuteni sankari.”

Paria vuotta myöhemmin Mwangin lapsuus päättyi tylysti. Hän oli karannut kotoaan, ja poliisi otti hänet kadulla kiinni. Häntä syytettiin irtolaisuudesta. Rangaistuksena oli sijoitus laitokseen, jossa hoidettiin rikoksesta tuomittuja nuoria poikia.

Mwangin mielestä hänet pidätettiin, koska hän oli köyhä. Jälkeenpäin hän oivalsi, että juuri tämä kokemus sai hänet vastustamaan poliisia ja Kenian poliittista eliittiä. Hän oppi, mitä köyhyydestä seuraa tavalliselle ihmiselle.

Tänään Mwangi on yksi Kenian äänekkäimmistä valtajärjestelmän ja korruption kriitikoista. Pikaviestipalvelu Twitterissä hänellä on yli 1,6 miljoonaa seuraajaa.

Köyhä on laiton

Boniface Mwangi syntyi vuonna 1983 Tavetassa lähellä Tansanian rajaa. Kotona oli pulaa ruoasta ja rahasta. Mwangi auttoi äitiään myymään kirjoja kadulla. Koulua hän ehti käydä vain satunnaisesti.

Isänsä Mwangi tapasi ensimmäisen kerran 14-vuotiaana, jolloin hän jo asui poikakodissa. Siellä häntä kutsuttiin Softieksi eli Pehmoksi, koska hän ei aiheuttanut muille ongelmia.

Silti hänet erotettiin laitoksesta 15-vuotiaana juurikin huonon käytöksen takia.

”En voinut olla hiljaa, jos näin jotain mielestäni epäreilua.”

Boniface Mwangi, 37

Koulutus Opiskellut raamattua Kingdom Academyssä vuonna 2003, journalismia ja valokuvausta East Africa School of Journalismissa vuosina 2004–2005 sekä ihmisoikeuksia ja dokumentaarista valokuvausta New York University Tisch School of the Artsissa kesällä 2011
Työ Valokuvaaja, Ukweli-puolueen puheenjohtaja, panafrikkalaisen Africans Rising -järjestön suurlähettiläs
Perhe Vaimo Hellen Njeri Mwangi, kolme lasta
Harrastukset Moottoripyöräily, lukeminen, luonnossa vaeltaminen

Mwangin lapsuutta leimasi presidentti **Daniel Arap Moin** itsevaltainen hallintojärjestelmä. Hän sanoo, että tuolloin oli ikään kuin laitonta olla köyhä: työtöntä kohdeltiin rikollisena ja työtä tekevien tuli lahjoa poliisia. Laittomuudesta seurasi pahoinpitely ja jopa kuolema.

”Nykyisin tilanne on hieman kohentunut, mutta köyhyys on Keniassa yhä rikollista: olet rikollinen, kunnes sinut todetaan rikkaaksi.”

Mwangi viittaa poliisiväkivaltaan: hänen entisillä kotikulmillaan poliisi ampuu vieläkin pikkurikollisia sen sijaan, että heidät tuomittaisiin oikeudessa.

Hänestä Nairobia ei ole ylipäätään rakennettu tavallisille kenialaisille vaan maan eliitille. Kaupungissa köyhät, keskiluokkaiset ja rikkaat asuvat omilla tarkasti rajatuilla alueillaan, ja köyhät käyvät rikkaiden asuinalueilla vain työssä tai varkaissa.

Väkivallan vaalit

Kun äiti kuoli, Boniface Mwangin elämä muuttui jälleen kerran. 17-vuotias Mwangi aloitti raamattukoulussa Nairobissa ja suunnitteli pastorin uraa. Lopulta hän päätyi yksityiseen journalismikouluun. Opintonsa hän rahoitti myymällä taas kirjoja kadulla ja myöhemmin valokuvaamalla.

Mwangin ensimmäinen työpaikka oli kenialaisen *The Standard* -sanomalehden uutiskuvaajana. Yksi työtehtävistä oli seurata vuoden 2007 lopussa järjestettyjä vaaleja.

Presidenttikisassa vastakkain olivat kikuju **Mwai Kibaki** ja luo **Raila Odinga**. Kikujut ovat Kenian suurin heimo, joka muiden heimojen mielestä on hallinnut Keniaa turhan pitkään.

Molempia osapuolia syytettiin vaalivilpistä, mutta lopulta Kibaki julistautui voittajaksi 200 000 äänen turvin. Odinga ei hyväksynyt tulosta ja kehotti kannattajansa kadulle. Seuraavien kahden kuukauden aikana väkivaltaisuuksissa kuoli arviolta 1 500 ihmistä ja puoli miljoonaa joutui jättämään kotinsa.

Mwangi järkyttyi syvästi väkivallasta. Hänestä se kuvasti sitä, miten vähän poliitikot arvostivat köyhien ihmisten elämää.

”Vain köyhät ihmiset kokivat väkivaltaa. Vain heitä raiskattiin ja murhattiin. Hyödyn korjasivat poliitikot.”

Sinänsä vaalien jälkeinen väkivalta ei ollut yllätys vaan paljolti perintöä brittien siirtomaa-ajalta: he olivat aikoinaan johtaneet Keniaa hajota ja hallitse -periaatteella ja suosineet tiettyjä heimoja toisten kustannuksella. Se syvensi etnisiä jakolinjoja tavalla, joka Mwangin mukaan myrkyttää yhä Kenian yhteiskuntaa.

”Niin kauan kuin nykyinen eliitti jatkaa vallassa, pysymme heidän orjinaan.”

Tärkeä hetki

Vuoden 2007 vaalien jälkeen Boniface Mwangi masentui, ja muutaman kuukauden jälkeen hän irtisanoutui työstään.

Lopulta Mwangi ryhtyi aktivistiksi. Hän kokosi valokuvistaan näyttelyn, joka lähti kiertämään Keniaa. Kuvissa oli silvottuja ja poltettuja ruumiita sekä pakolaisten hätää. *Kadun kuvia* -näyttelyn näki 600 000 ihmistä, joista monille se oli ensimmäinen kosketus maata järkyttäneeseen vaaliväkivaltaan.

Mwangin tavoite oli, että näyttely yhdistäisi kenialaisia ja loisi sovintoa kaiken väkivallan jälkeen.

Kuvat huomattiin myös ulkomailla, ja yhdysvaltalainen uutiskanava CNN palkitsi Mwangin kahdesti vuoden afrikkalaisena kuvajournalistina.

Aktivistin ura jatkui kesäkuussa 2009. Mwangi oli sopinut muutaman ystävänsä kanssa, että he osoittaisivat mieltään Nairobin stadionilla järjestettävässä itsenäisyyspäivän juhlassa. Ystävät jättivät tulematta, mutta Mwangi pitäytyi suunnitelmassaan ja vaati presidenttiä muistamaan ja kunnioittamaan vaaliväkivallan uhreja.

Poliisi otti Mwangin kiinni, tukki hänen suunsa, raahasi ulos stadionilta ja pahoinpiteli raa’asti.

Vuonna 2014 Mwangi totesi Ted Talk -puheessaan, että ihmisellä on elämässään kaksi tärkeää hetkeä: kun hän syntyy ja kun hän ymmärtää, miksi.

Hänelle jälkimmäinen hetki oli vuoden 2009 itsenäisyyspäivä, jolloin hän oivalsi, että hänen elämänsä tarkoitus oli taistella sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta ja korruptiota vastaan Keniassa.

Nuoret valtaan

Aluksi Boniface Mwangin ei pitänyt osallistua politiikkaan mutta myöhemmin hän pyörsi päätöksensä. Vuonna 2017 hän perusti muiden aktivistien kanssa Ukweli-puolueen.

Ukweli on swahilia ja tarkoittaa totuutta. Puolue on ideologialtaan sosiaalidemokraattinen ja avoin kaikille etnisille ryhmille.

Jo samana vuonna Mwangi pyrki kansanedustajaksi mutta ei tullut valituksi. Kenialaisen **Sam Sokon** ohjaamassa dokumentissa *Softie* seurataan hänen kampanjointiaan Nairobissa. Omassa vaalipiirissään hän oli ainoa, joka ei houkutellut äänestäjiä rahalla.

Syksyllä 2022 Keniassa valitaan jälleen presidentti ja kansanedustajat. Näissä vaaleissa Ukweli pyrkii tosissaan parlamenttiin ja kerää jo kannattajia eri puolilla maata.

Vaaleihin liittyy monia epävarmuuksia. Moni pelkää väkivaltaa, jota koettiin myös edellisten vaalien jälkeen vuonna 2017.

”Elämme vaarallisia aikoja. Yhä edelleen puhutaan heimoista, ja etniset jakolinjat ovat syvät. Haluamme, että Keniaa johdetaan perustuslain eikä ihmisten mielipiteiden mukaan”, Mwangi sanoo.

Häntä huolettavat myös nuoret, jotka eivät koe, että heidän äänellään on merkitystä. Heidät pitäisi kuitenkin houkutella vaaliuurnille, jotta valta maassa vaihtuisi. Puolet kenialaisista on alle 20-vuotiaita, kun taas suurin osa poliitikoista on yli 50-vuotiaita.

”Niin kauan kuin nykyinen eliitti jatkaa vallassa, pysymme heidän orjinaan. He ovat jo vanhoja mutta pitävät meitä panttivankeinaan,” Mwangi sanoo.

Uhan alla

Boniface Mwangi on maksanut raskaasti taistostaan kenialaista valtajärjestelmää vastaan. Häntä ja hänen perhettään on uhkailtu useasti. Edellisten vaalien alla Mwangin vaimo **Njeri** vastaanotti tappouhkauskirjeen. Sen jälkeen hän ja perheen kolme lasta asuivat kahdeksan kuukautta paossa Yhdysvalloissa.

Njeri vastusti alun alkaenkin Mwangin poliittista uraa.

Pelko on läsnä myös tulevissa vaaleissa.

”En voi siltikään luopua toivostani, että muutos olisi mahdollinen. Olen kolmen ihanan lapsen isä. En halua, että he kasvavat kenenkään orjina. Jos nyt annamme periksi, maastamme ei ole jäljellä enää mitään, kun he kasvavat aikuisiksi”, Mwangi sanoo. •

Kirjoittaja on Kenian Nairobissa asuva YLEn ja Ruotsin yleisradioyhtiön SVT:n vakituinen avustaja.

Toimittajat ahtaalla Nicaraguassa

Viestintä ja kehitys -säätiö tukee journalisteja myös El Salvadorissa ja Hondurasissa.

Sensuuria, pelottelua ja uhkailua. Vihakampanjoita ja tappouhkauksia. Terrorismisyytöksiä, vangitsemisia ja maastapakoja.

Näin kansainvälinen Toimittajat ilman rajoja -järjestö kuvaa nicaragualaisten toimittajien arkea.

”Riskeistä huolimatta vapaa media on ainoa keino tuoda julki ihmisoikeusloukkauksia ja hallinnon väärinkäytöksiä”, sanoo **Julio López.**

Hän on toimittaja *Onda Local* -verkkomediassa, joka edistää aktiivista kansalaisuutta ja kriittistä ajattelua Nicaraguassa. Se on myös yksi Viestintä ja kehitys -säätiön Vikesin yhteistyökumppaneista alueellisessa sananvapaushankkeessa Keski-Amerikassa.

Vikesin asiantuntija **Kimmo Lehtonen** kertoo, että vuoden 2007 jälkeen presidentti **Daniel Ortegan** kaudella on lakkautettu 20 itsenäistä mediaa. Ortegan perhe ja lähipiiri omistavat tai määräävät kymmeniä eri medioita.

Julio López (kesk.) on toimittaja nicaragualaisessa Onda Local -verkkomediassa.

Lait rajoittavat sananvapautta

Vikesin sananvapaushanke käynnistyi vuonna 2017. *Onda Localin* lisäksi yhteistyötä tehdään nicaragualaisen ympäristöjärjestön Centro Humboltin ja elsalvadorilaisen verkkomedian *El Faron* kanssa. *El Faron* aineistoa on julkaistu muun muassa yhdysvaltalaisessa sanomalehdessä *The New York Timesissa*, ja sen vuosittain järjestämä ForoCAP-foorumi kokoaa yhteen alueella työskenteleviä toimittajia.

Hondurasissa tuetaan pienimuotoisesti tutkivaa journalismia.

Hankkeen tavoite on kehittää medioiden omavaraisuutta, vahvistaa niiden journalistista tuotantoa sekä auttaa toimittajia verkostoitumaan. Hankkeessa on myös tuettu vuonna 2018 perustettua Nicaraguan itsenäisten toimittajien liittoa. Siinä on noin 300 jäsentä eli käytännössä lähes kaikki maassa toimivat itsenäiset toimittajat.

Nicaragualaisen median toimintaympäristö on hankala, Julio López sanoo. Julkisuuslaista huolimatta julkista tietoa on vaikea hankkia. Viranomaiset eivät välttämättä vastaa tietopyyntöihin. Yksityisten toimijoiden tiloja on myös otettu haltuun ja omaisuutta takavarikoitu.

Daniel Ortegan hallinto on rajoittanut jopa sanomalehtipaperin hankintaa.

Sananvapautta heikentävät myös viime vuonna säädetyt lait kyberrikollisuudesta ja ulkomaisista agenteista. Edellisen perusteella ketä tahansa voidaan syyttää teoista, jotka häiritsevät yleistä järjestystä. Jälkimmäinen taas pakottaa ulkomaista rahoitusta saavat järjestöt rekisteröitymään ”ulkomaisiksi agenteiksi”, joita on helppo valvoa.

Vuoden 2007 jälkeen presidentti Daniel Ortegan kaudella on lakkautettu 20 itsenäistä mediaa.

Entinen yhteistyökumppani

Suomi teki kehitysyhteistyötä Nicaraguassa yli 30 vuotta 2010-luvun alkuun asti. Managuan suurlähetystö suljettiin vuonna 2013.

Daniel Ortegan valtakaudella yhteistyön edellytyksiä ei juurikaan ole. Maan tilanne on kaoottinen.

”Julkiset mielenosoitukset ja jopa rauhanomaiset kokoontumiset ovat kiellettyjä. Kansalaisilla ei ole keinoja ilmaista itseään”, Julio López sanoo.

Interamerikkalaisen ihmisoikeuskomission mukaan vuonna 2018 alkanut poliittinen kriisi on vaatinut vähintään 328 kuollutta ja noin 2 000 loukkaantunutta. Arviolta 100 000 ihmistä on paennut Nicaraguasta.

Marraskuussa Nicaraguassa järjestetään vaalit. Ortegan odotetaan hakevan jatkokautta.

”On mahdollista, että sorto lisääntyy vaalien alla. Mietimme turvallisuuskäytäntöjä jo nyt. Pitäydymme kuitenkin periaatteissamme ja julkaisemme linjamme mukaista aineistoa”, López sanoo. •

Nicaragualaiset ovat osoittaneet mieltään demokratian puolesta jo pitkään.

Kirjoittaja on korkeakouluharjoittelija kestävän kehityksen ja kaupan viestinnän yksikössä ulkoministeriössä.

VERKKOKÄVIJÄMÄÄRÄN KASVU VUOSINA 2019–2020

28 %
Nicaragualainen Onda Local

36 %
Elsalvadorilainen El Faro

TEKSTI ESA SALMINEN | **KUVAT** @SONAR BY ÈRIVER HIJANO, JUKKA LUOMA

DJ Lag Barcelonassa Espanjassa heinäkuussa 2019.

Afrikkalainen musiikki houkuttelee kopioimaan

Rap-artistit opettelevat puolustamaan tekijänoikeuksiaan globaalissa musiikkibisneksessä.

Hiphopin suurnimi **Will.i.am** jäi viime vuoden lopulla kiinni plagioinnista.

Eteläafrikkalaiset fanit huomauttivat sosiaalisessa mediassa, että hänen **Megan Rytelle** kynäilemänsä uutuuskappale *Culture* muistutti erehdyttävästi durbanilaisen **DJ Lagin** *Ice Droppia* vuodelta 2016.

Will.i.amin oli pakko myöntää virheensä, pyytää anteeksi ja maksaa Etelä-Afrikkaan tekijänoikeuskorvauksia. DJ Lag kommentoi lehdille olevansa tyytyväinen maksettuun summaan.

DJ Lagia edustavan Black Major -levy-yhtiön toimitusjohtaja **Sevi Spanoudi** sanoo, että ilmiö on yleinen, koska nykyisin data leviää nopeasti.

”Valmiita raitoja jaetaan eri alustoilla ja somessa ennen kuin niitä on edes julkaistu.”

Usein myös keskeneräiset demot lähtevät kiertämään ilman mainintaa niiden alkuperästä.

Suosittua halutaan kopioida

Samplaaminen eli osien käyttö muiden muusikoiden kappaleista on yleistä elektronisessa musiikissa, kertoo **Ehi Enakimio**, joka on Suomessa asuva nigerialainen klubijärjestäjä ja dj.

”Afrikkalainen elektroninen musiikki on nyt suosittua, ja siitä haluavat päästä osallisiksi myös yhdysvaltalaiset suuret nimet. He haluavat pitää vanhat faninsa mutta samalla levittäytyä Afrikan markkinoille kuulostamalla afrikkalaistyylisiltä.”

Kun yhdysvaltalainen muusikko jää kiinni afrikkalaismusiikin luvattomasta käytöstä, Enakimion mukaan takataskusta kaivetaan ”musta kortti”. Artisti saattaa sanoa, että mustaihoisena hän saa käyttää afrikkalaista musiikkia.

”Se on ihan roskaa. Miksi he saisivat ottaa meiltä, jos me emme saa ottaa heiltä?” Enakimio kysyy.

Tyypillisesti Will.i.amin kaltaiset yhdysvaltalaiset tekijät ovat tarkkoja oikeuksistaan, ja luvattomista sampleista jää nopeasti kiinni. Korvaukset voivat nousta jopa miljooniin dollareihin, jos kiistaa päädytään ratkomaan oikeudessa.

Sotkuiset prosessit

Miksi sitten samplatessa ei kerrota, mistä palaset on leikattu?

”Prosessit ovat aika sotkuisia”, kertoo **Karri Miettinen** eli rap-artisti **Paleface.**

”Tuottajat suoltavat uusia biittejä koko ajan, ja vain pieni osa niistä menestyy. Levy-yhtiön edustaja ei istu vieressä kirjaamassa muistiin kaikkea sitä, mitä käytetään.”

Usein oikeuksista ryhdytään sopimaan vasta, kun kappale on julkaistu.

”Isoilla artisteilla on varaa toimia aika huolimattomasti, ja korvaukset voidaan maksaa jälkikäteen.”

Hiphop on syntynyt samplaamisesta, eikä ennen kyselty lupia, Miettinen muistuttaa. Esimerkiksi De La Soul -yhtyeen kuutta ensimmäistä levyä ei löydy verkon suoratoistopalveluista, koska niissä on paljon luvattomia sampleja.

Nykyään monet muusikot haluavat jakaa kunnian musiikistaan niille, joille se kuuluu. Tracklib-yhtiön verkkosivulla voi selata sampleja ja maksaa helposti käyttöoikeuksista.

Miettisestä on tärkeä erottaa toisistaan sampleja käyttävät musiikintekijät ja jättimäisten levy-yhtiöiden liiketoiminta. Moni artisti haluaa maksaa samplejen oikeuksista, kun taas levy-yhtiöt ostavat mielellään vanhojen nauhoitusten laajat oikeudet ja tekevät tulosta niiden uudelleenjulkaisuilla ja versioinneilla.

”Yhtiöitä ei kiinnosta jonkun eläköityneen jazzpaavon oikeudet vaan oman lompakon paksuus.”

Ehi Enakimio on Suomessa asuva nigerialainen klubijärjestäjä ja dj.

Some vahtii oikeuksia

Köyhissä maissa on harvoin vahvoja tekijänoikeusjärjestöjä vahtimassa taiteilijoiden oikeuksia. Ehi Enakimio epäilee, että afrikkalainen artisti saisi koskaan tietää, onko hänen musiikkiaan kopioitu ulkomailla.

Sevi Spanoudi kouluttaisikin artisteja tekemään paperityöt hyvissä ajoin.

”Moni kehittyvä artisti kuitenkin pelkää penätä oikeuksiaan, koska musiikkiteollisuus on niin hierarkkinen.”

Tällöin sosiaalisesta mediasta olisi apua.

”Näimme tämän omin silmin DJ Lagin ja Will.i.amin tapauksessa, kun ratkaisu syntyi nopeasti nimenomaan somen kovan painostuksen ansiosta”, Spanoudi sanoo. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

Kirja

Tavallinen tarina

Kaksi teinityttöä kuolee hämärissä olosuhteissa Intian maaseudulla. Sonia Faleiron dokumenttiromaanissa tapahtumaan tiivistyy intialaisen yhteiskunnan karu todellisuus: köyhyys, korruptio ja tyttöjen olematon ihmisarvo.

Maanantai-ilta 26. toukokuuta 2014 Katran kylässä Uttar Pradeshin osavaltiossa Intiassa.

14- ja 16-vuotiaat serkkutytöt ilmoittavat lähtevänsä läheiselle pellolle tarpeilleen, koska kotitalossa ei ole käymälää. Vanhemmalla tytöllä on mukanaan isänsä matkapuhelin.

Kuluu muutama tunti, eikä tyttöjä kuulu takaisin. Heidän perheensä ja muut kyläläiset lähtevät etsimään heitä lyhdyin ja huudoin. Poliisiakin informoidaan tyttöjen katoamisesta.

Viimein tytöt löytyvät läheisestä puutarhasta mangopuun oksassa riippumassa, mekkoihinsa kuristuneina.

Kukaan ei tiedä, mitä on tapahtunut. Sitäkin useampi luulee, vihjaa, salaa ja valehtelee.

Poliisitutkinta epäonnistuu ensihetkestä lähtien. Tyttöjen perheet eivät luota poliiseihin, koska nämä ovat eri kastia ja muutenkin suurimman osan virka-ajastaan juovuksissa. Siksi perheet eivät luovuta tyttöjen ruumiita viranomaisille vaan antavat niiden roikkua puussa vuorokausia.

Samaan aikaan valokuvat tapahtumapaikalta leviävät sosiaalisessa mediassa, toimittajat raportoivat ja poliitikot muistavat omaisia tilisiirroin.

Pian kolme paikallista miestä vangitaan syytettyinä serkusten raiskaamisesta ja murhista. Telkien taakse päätyy myös kaksi poliisia.

Viimeistään nyt Katran kylä tunnetaan ulkomaillakin: muistissa on 23-vuotiaan opiskelijanaisen kuolemaan johtanut brutaali joukkoraiskaus Intian pääkaupungissa Delhissä joulukuussa 2012. Jälleen kerran Intia on todistetusti yksi maailman vaarallisimmista paikoista naisille.

Kunnian tähden

Syksyllä Intian keskustiedustelupalvelu vapauttaa miehet syytteistä. Sen mukaan ensimmäinen tutkinta on hutiloitu. Rikoksen jäljet ovat kadonneet tai väkijoukon tallomina tuhoutuneet. Ruumiinavauksen on tehnyt siivooja basaarista ostamallaan keittiöveitsellä ulkona pimeässä. Raiskauksen todentanut lääkäri taas on toimessaan ensikertalainen, ja hänen päätelmänsä ovat virheellisiä.

Rikoksista ei ole todisteita, joten kyse on itsemurhista, tiedustelupalvelu lausuu.

Tyttöjen perheet eivät ymmärrä käännettä: miksi serkukset kiipeäisivät aamuyöstä mangopuuhun ja hirttäytyisivät mekkoihinsa? Tytöt ovat kauniita, pidettyjä ja lukutaitoisia, isiensä silmäteriä. Molemmilla on edessään tulevaisuus vaimoina ja äiteinä, vaikkakin köyhyydessä.

Miksi he olisivat häpäisseet itsensä ja tahranneet perheensä kunnian?

Ehkä juuri siksi. Matkapuhelintiedoista selviää, että vanhemmalla tytöllä on seksisuhde yhteen syytetyistä nuorista miehistä. He ovat sopineet tapaamisesta yöllä mutta paljastuneet. Sen jälkeen tytöllä on ollut kaksi vaihtoehtoa pelastaa perheensä maine: joko hänet tapetaan tai hän itse ehtii ensin.

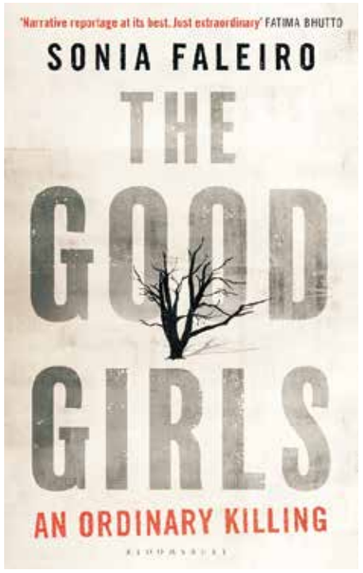

Sonia Faleiro.
THE GOOD GIRLS.
AN ORDINARY KILLING.
BLOOMSBURY, 2021.

Tyttö kaiketikin päätyy jälkimmäiseen ratkaisuun, ja serkku tekee seuraa. Tosiasiassa kukaan ei varmuudella edelleenkään tiedä, mitä mangopuutarhassa on tuona yönä tapahtunut.

Kylässä kuitenkin otetaan opiksi tapahtuneesta. Enää tytöt eivät tee tarpeitaan pellolla vaan käymälässä kotimuurin kätkössä suojassa käärmeiltä, raiskaajilta ja ulkomaailmalta. Tytöt eivät myöskään saa enää käyttää matkapuhelinta.

Intialaisen toimittajan **Sonia Faleiron** *The Good Girls* on mittavaan taustatyöhön perustuva tosikertomus yksilöiden ja yhteisöjen valtasuhteista, viranomaisten välinpitämättömyydestä ja poliittisen eliitin häikäilemättömyydestä Intian maaseudulla.

Ennen kaikkea se on surullinen dokumentti tytöistä, jotka huomataan vasta, kun he roikkuvat kuolleina mangopuun oksassa.

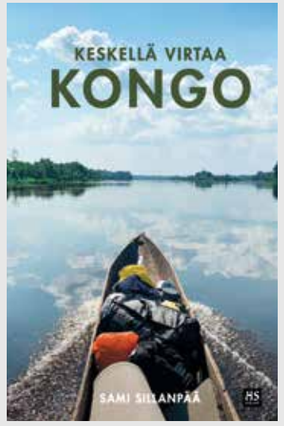

Sami Sillanpää.
KESKELLÄ VIRTAA KONGO.
HS-KIRJAT, 2021.
Sami Sillanpää on Kehitys-Utvecklingin toimitusneuvoston jäsen.

Kirja

Varrella virran

KONGO ON valtava joki Afrikan sydämessä. Sillä on mittaa 4 700 ja leveyttä jopa 16 kilometriä. Sivujokineen se muodostaa yli 11 000 kilometrin verkoston, joka on yksi tärkeimmistä kulkureiteistä 90 miljoonan asukkaan Kongon demokraattisessa tasavallassa.

Helsingin Sanomien toimittaja **Sami Sillanpää** astui viime syksynä laivaan Kisanganissa ja tutustui jokivarren elämään. Välillä hän matkasi puukanoottilla ja viimeisen etapin pääkaupunkiin Kinshasaan lentokoneella.

Kirjassaan *Keskellä virtaa Kongo* Sillanpää tarinoi ihmisistä, joita hän kohtaa laivalla ja kylissä: Jalkapalloilija yrittää ehtiä ensimmäiseen otteluunsa kaukana kotoa. Pikkupoika etsii äitiään. Nainen tapaa elämänsä ensimmäisen valkoisen ihmisen ja kuulee koronaviruksesta. Entinen palatsipäällikkö muistelee hyvällä **Mobutu Sese Sekon** yksinvaltiasvuosia.

Vaikka maisema viestii alikehityksestä, kaikki eivät halaja kaupunkiin työtä etsimään: onni on ruokaa, juomaa ja katto pään päällä.

Sillanpää muistuttaa Kongon rumasta historiasta: maasta on viety orjia maailman plantaaseille, kumia renkaisiin, uraania ydinaseisiin, kuparia johtimiin ja kobolttia akkuihin. Tuotot ovat päätyneet ensin siirtomaaisännille, sitten diktaattoreille ja sotaherroille. Kongolaisille on jäänyt ruhjottu maa.

Bisneksistä ovat hyötyneet myös suomalaiset, joita työskenteli parisen sataa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa etenkin Kongon jokilaivoilla.

Raportti

Miltä Afrikan tulevaisuus näyttää?

AFRIKASSA VÄESTÖNKASVU on nopeinta maailmassa. Myös kaupungistumisen tahti on kiivas. Demokratia sitä vastoin etenee hitaasti, vaikkakin kyselytutkimusten mukaan etenkin nuoret kaipaavat muutosta vanhojen miesten hallitsemaan politiikkaan.

Osaa Afrikan maista vaivaavat myös pitkittyneet konfliktit, jotka estävät yhteiskunnallisen kehityksen. Ilmastonmuutoksen seuraukset näkyvät kuivuuksina, rankkasateina ja tulvina. Väkivalta ja ympäristökriisit ajavat ihmisiä pakolaisuuteen, mikä lisää jännitteitä entuudestaan ahtaissa ja huonosti rakennetuissa kaupungeissa.

Samaan aikaan eri kriisit hankaloittavat Afrikan taloudellista yhdentymistä ja infrastruktuurin rakentamista. Suurvaltojen ja muiden ulkomaisten toimijoiden kisa mantereen luonnonvaroista ja kuluttajamarkkinoista monimutkaistaa kokonaiskuvaa.

Ulkoministeriön neuvonantaja ja Ulkopoliittisen instituutin vierailleva johtava asiantuntija **Olli Ruohomäki** näkee myös toivoa mantereen tulevaisuudessa. Hän neuvoo afrikkalaisia hallitsemaan luonnonvarojaan, huolehtimaan nuorisostaan sekä valitsemaan huolella niin johtajansa kuin yhteistyökumppaninsa. Ilmastonmuutosta lukuun ottamatta Afrikan tulevaisuus on paljolti sen omien poliittisten päätösten varassa, Ruohomäki toteaa.

> **Etenkin nuoret kaipaavat muutosta vanhojen miesten hallitsemaan politiikkaan.**

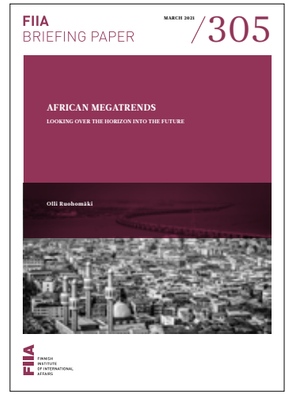

Olli Ruohomäki.
AFRICAN MEGATRENDS LOOKING OVER THE HORIZON INTO THE FUTURE. FIIA BRIEFING PAPER 305, 2021.

TEKSTI PÄIVI ÄNGESLEVÄ | **KUVA** SAMULI SIIRALA

Artikkeli on luettavissa ruotsiksi Kehitys-Utvecklingin verkkosivuilla kehityslehti.fi.

KRIISITYÖTÄ ETÄNÄ

Merit Hietanen jatkoi avustustyötä Myanmariin etänä ja huomasi, kuinka vaativaa se on koronapandemian ja sotilasvallankaappauksen keskellä.

”TYÖSKENTELIN KANSAINVÄLISESSÄ pelastuskomiteassa IRC:ssä Syyriassa, kun päätimme muuttaa Myanmariin mieheni työn vuoksi. Olin kotona lasten kanssa, kunnes minut valittiin humanitaarisen työn asiantuntijaksi YK:n tasa-arvojärjestöön UN Womeniin.

Ei kulunut kuukauttakaan, kun muutimme Suomeen koronapandemian vuoksi.

Esihenkilöni ei uskonut, että koordinaatio- ja hankehallintotyö myanmarilaisten naisjärjestöjen kanssa onnistuisi etänä. En minäkään. Mutta yllättävää kyllä, etätyö sujui hyvin. Keskityimme taudin ehkäisemiseen. Paikallisten järjestöjen työntekijät opettivat käsienpesua, ja paikalliset naiset valmistivat kangasmaskeja.

Sitten, 1. helmikuuta 2021, sotilasjuntta kaappasi vallan Myanmarissa.

ENSIN KAIKKI pysähtyi. Olimme šokissa ja toivoimme, että maan poliittinen tilanne palautuisi ennalleen. Pian selvisi, ettei niin kävisi, joten työskentelyä oli mukautettava.

Humanitaarinen työ jatkui aika normaalisti. Sen sijaan projektit, jotka liittyivät demokraattisen hallinnon kehittämiseen, päättyivät kuin seinään. YK:ssa ei tehtäisi mitään työtä, joka legitimoisi uuden hallinnon. Toisaalta on asioita, kuten ruoka-avun kuljettaminen, joita on vain järjestettävä ihmishenkien pelastamiseksi, vaikkei yhteistyötä hallinnon kanssa tehtäisikään.

Myös työskentely paikallisten naisjärjestöjen kanssa muuttui, ja rajusti.

Internetyhteydet ja sähköt katkeilivat. Facebook ja mobiiliverkkoyhteydet suljettiin. Rahaa ei voinut siirtää järjestöille, sillä pankit sulkeutuivat. Monet järjestöjen naiset olivat aktiivisia protestiliikkeessä, ja osa heistä meni pidätysten pelossa niin sanotusti maan alle.

Tajusin, kuinka etuoikeutettu olin. Tunsin siitä syyllisyyttä. Työkaverini elivät konfliktissa, yrittivät pitää itsensä ja perheensä hengissä. Sitä oli kunnioitettava.

TYÖPÄIVÄ SAATTOI alkaa myanmarilaisen työkaverin itkulla. Yksi suri isäänsä, joka oli kuollut umpilisäketulehdukseen, koska sairaala oli suljettu kriisin vuoksi. Toinen oli yöllä nähnyt, kuinka sotilaat olivat tulittaneet nuoria mielenosoittajia.

Itseäänkin piti muuttaa. Oli pysyttävä rauhallisena ja kuunneltava.

Joskus se oli vaikeaa. Avustustyö vaatii toisinaan nopeutta ja riskien ottamista. Ketään ei saa kuitenkaan pakottaa siihen. On muistettava, että paikallisten työntekijöiden hyvinvointi on yhtä tärkeää kuin työn tulos eli se, miten avun saa perille.

Hankalinta oli tasapainoilla empatian ja työn välillä. Jos on liian empaattinen, työtä ei voi tehdä. Jos on tosi kova, ei osaa eläytyä paikallisten työntekijöiden tilanteeseen.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

MERIT HIETANEN, 37
Koulutus Yhteiskuntatieteiden maisteri Oxfordin yliopistosta vuonna 2009 ja kandidaatti Essexin yliopistosta vuonna 2008. Opinnot Britanniassa ovat liittyneet pakolaisuuteen, kansainväliseen politiikkaan ja ihmisoikeuksiin
Työskenteli Humanitaarisen työn asiantuntijana YK:n tasa-arvojärjestössä UN Womenissa vuosina 2020–2021. Työn piti päättyä toukokuussa mutta jatkuu Myanmarin konfliktin vuoksi kesäkuun 2021 loppuun
Jatkaa Kirjan viimeistelyä vanhemmuuden ja työn yhteensovittamisesta humanitaarisessa työssä

Rauhankyyhky, lajina erittäin uhanalainen

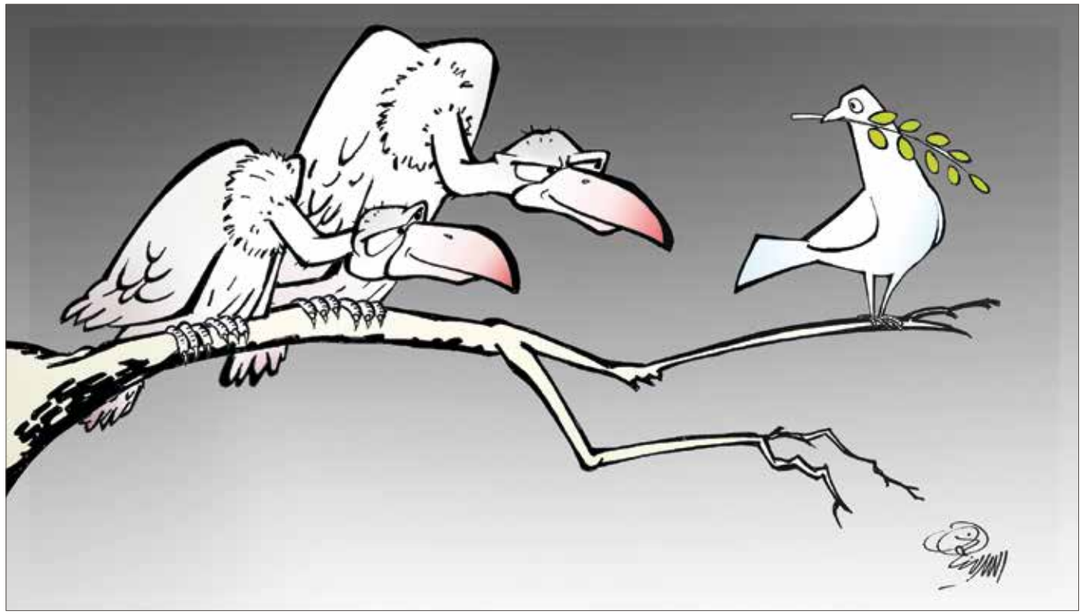

ASSAD BINA KHAHI
on iranilainen sarjakuvapiirtäjä ja graafikko, joka asuu Saksassa.

KAUPPAPOLITIIKKA

ulkoministeriön julkaisema
kansainvälisen kaupan aikakauslehti

Tilaa maksuton lehti ja uutiskirje!

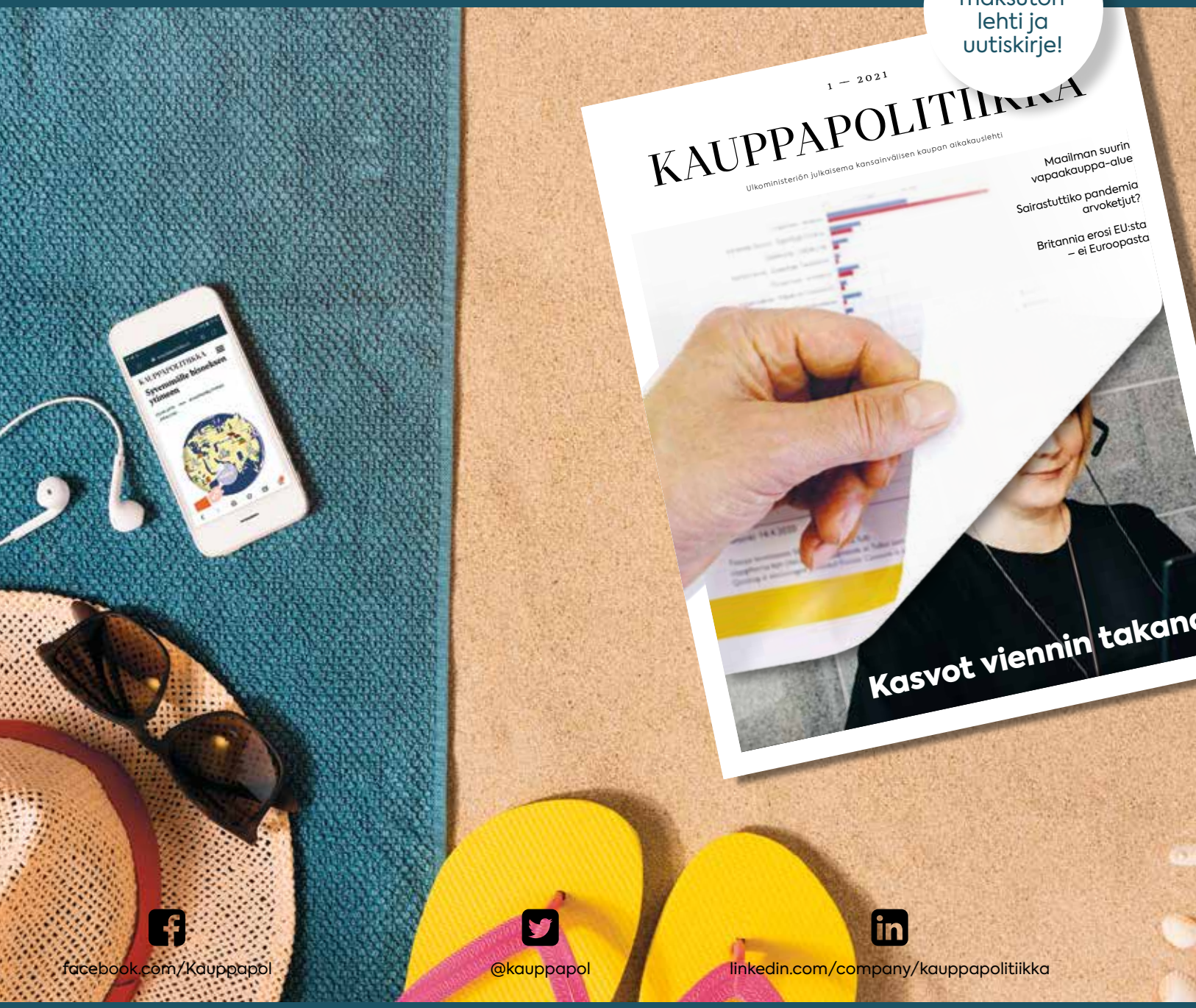

facebook.com/Kauppapol

@kauppapol

linkedin.com/company/kauppapolitiikka

www.kauppapolitiikka.fi/tilaus